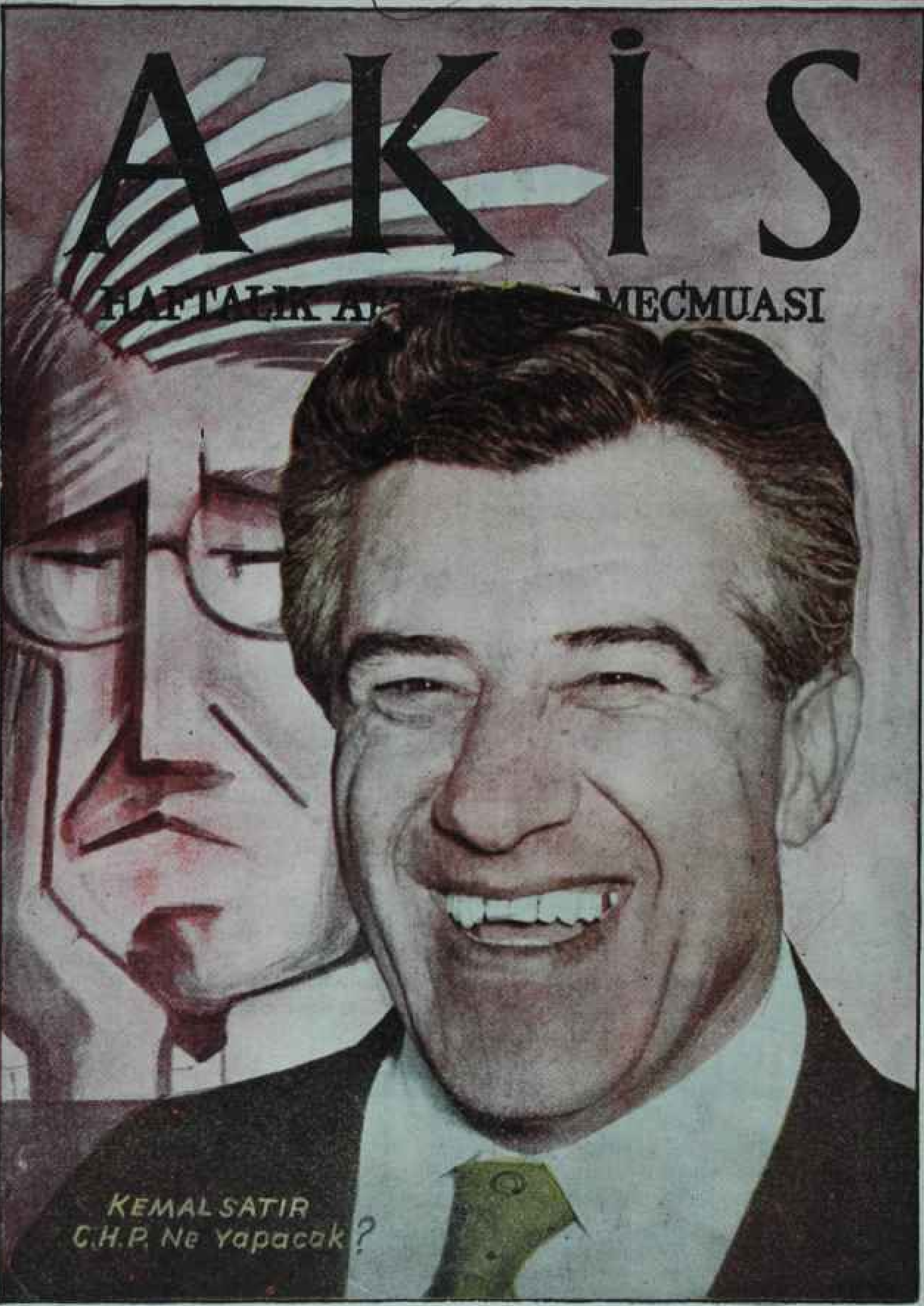
AKİS

HAFTALIK AK... MECMUASI

KEMAL SATIR
C.H.P. Ne Yapacak?

Boş yere ıstırap çekmeyiniz...

Bütün ağrılara karşı

GRİPİN

itimatla kullanabileceğiniz en müessir ilâçtır

GRİPİN nezle ve grip başlangıcında bir çok fenalıkları önler.
GRİPİN baş, diş, adale, sinir ağrılarını bıçak gibi keser
GRİPİN sinir ve bel ağrısından eser bırakmaz
GRİPİN bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır
GRİPİN mideyi bozmaz. Kalbi yormaz
GRİPİN Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin hususi ruhsatını haizdir

KİNİNLİ

GRİPİN

Faal 6896 — 518 [redacted]

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası
YIL : 9, Cilt : XXV, Sayı : 433

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak No.:15
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

İdare :
Rüzgârlı Sokak No. :15
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 10 61 96
*

Başyazar :

Metin Toker
*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER
*

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazı İşleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN
*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*

Klişe :
Doğan Klişe

Bu Mecmua Basın Ahlak Yasasına Uymayı Taahhüt Etmiştir.

Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlan şartları :
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.

İlan işleri:
Telefon : 10 61 96

Dizildiği yer:
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer :
Milli Eğitim Basımevi
FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih : 14.10.1962

Kapak Resmimiz
Kemal Satır
Yeni Devir

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu sayımızda, AKİS'in bir cildi ve bir devresi kapanıyor. Ankarada, 19 Ekim cuma sabahı, İstanbulda aynı gün öğle vakti, Türkiyenin her tarafında 20 Ekim Cumartesi günü herkes yepyeni, taptaze bir değişik AKİS bulacak ve onu sevecektir.

AKİS'in kapanan devrine, mecmuanın -bir frenk tabiriyle- "kahramanlık Devri" adını vermek kabildir. Tıpkı Amerikanın tarihinde olduğu gibi AKİS bir yandan mecmua olarak Türk basınındaki yerini almak için savaşırken diğer taraftan da kızıl derili bir iktidarla boğuşmak zorunda kalmıştır. İki mücadele de zaferle sona ermiştir. AKİS herkesin bildiği bir isim olarak yayılmış, demokratik düzen konusunda ise bu mecmuanın idealleri tatbik sahası bulmuştur. Şimdi, AKİS'i yeni işlerin beklediği inancı içinde bir yeni yola giriyoruz.

AKİS, 20 Ekimden itibaren, hafta başlarında yerine haftanın sonlarında çıkacaktır. Bu, birinci değişikliktir. AKİS, politika hayatının direklerinden biri olarak tanınmıştır. Şimdi, her ailenin vazgeçilmez bir ihtiyacı hüviyetini alacaktır. Yeni AKİS'in motto'su "Her Aileye 1 AKİS" tir. Politikacının aradığını mecmuada gene bulacağı şüphesizdir. Ama bir ailenin her ferdi AKİS'in her tarafını aynı zevkle okuyacak ve AKİS okuma itiyadını kazanacaktır. Bu, ikinci değişikliktir. AKİS'in kapağı bambaşka bir şekil almaktadır. AKİS mukallitleri onun da eşini benim sevecekler midir, bilinmez. Yeni AKİS'in kapağı derhal göze çarpacak bir şekil ve çizgi güzelliği taşıyacaktır. Bu, üçüncü değişikliktir. AKİS, uzun yazıya paydos demektedir. "Vaktim yoktu, kısa yazamadım" sözünü hatırlayanlar AKİS'i hazırlayanların nasıl zor bir çabayı göze aldıklarını kestirebilirler. AKİS hadiselerin özünü bir flaş gibi, ama en keskin ve alâka uyandırıcı taraflarını gözeterek aydınlatacaktır. Bu, dördüncü değişikliktir. AKİS bugüne kadar imzasız yazılarla süslenirdi. Bundan böyle taptaze ve en güçlü imzalar mecmuaya renk vereceklerdir. Bu imzalar gittikçe artacak ve AKİS bir defa daha bir cereyanın mahreki haline gelecektir Sadece politika konuları değil, bütün sanat hareketleri, sosyete haberleri, iktisat, dış politika, spor hep Türkiyenin en kaliteli kimseleri tarafından hazırlanan sayfalar olarak takdim edilecektir. Bu, beşinci değişikliktir. AKİS'te yepyeni sayfalar açılmaktadır. Hiç tafsilatına girişmeden bunların bir kaçını sayalım: "Bir vesikamız var", "Sahi, şimdi neredeler?", "Yıldızlar şakacıdır", "Onlar ki verir laf ile dünyaya nizamat..", "AKİS'ciler sizin için gördüler, dinlediler, seçtiler", "Hayat defterinden yapraklar", "Köşeden", "Yabancı gözüyle Türkiye", "Tüli'den haberler", "Jale Candan okuyucularıyla konuşuyor", "Günlerin getirdiği.." Bu, altıncı değişikliktir. Piyesler, konserler, operalar, filmler kitaplar bundan böyle AKİS'te hiç alışılmamış tarzda aksettirilecektir. Bu yedinci değişikliktir. AKİS, kapak kâğıdına basılmış renkli ek sayfalarda istifade edeceğiniz reklâmları sizlere duyuracaktır. Bu reklâm servisimiz yakın zamanda daha mükemmel halde işleyecek ve bunlarla birlikte mecmuanın topyekun mizanpajı başka şekil almakta, sayfaların tanziminde yeni esaslar gözetilmekte. AKİS kelimenin her manasıyla itinalı hale getirilmektedir. Baskıyla alakalı bütün şikâyetleri önlemek de yeni AKİS'te başlıca hedefimiz olacaktır.

Bu satırlar, haftalardır AKİS'in kurmay heyetinin neyle meşgul olduğu hakkında bir fikir verecektir. Ama tam fikri 20 Ekim günü yepyeni AKİS'i açtığınızda edineceksiniz. Bu fikrinizi bize mektupla duyurunuz. Mektubunuzu hem yayınlayacağız, hem faydalanacağız.

Saygılarımızla

AKİS

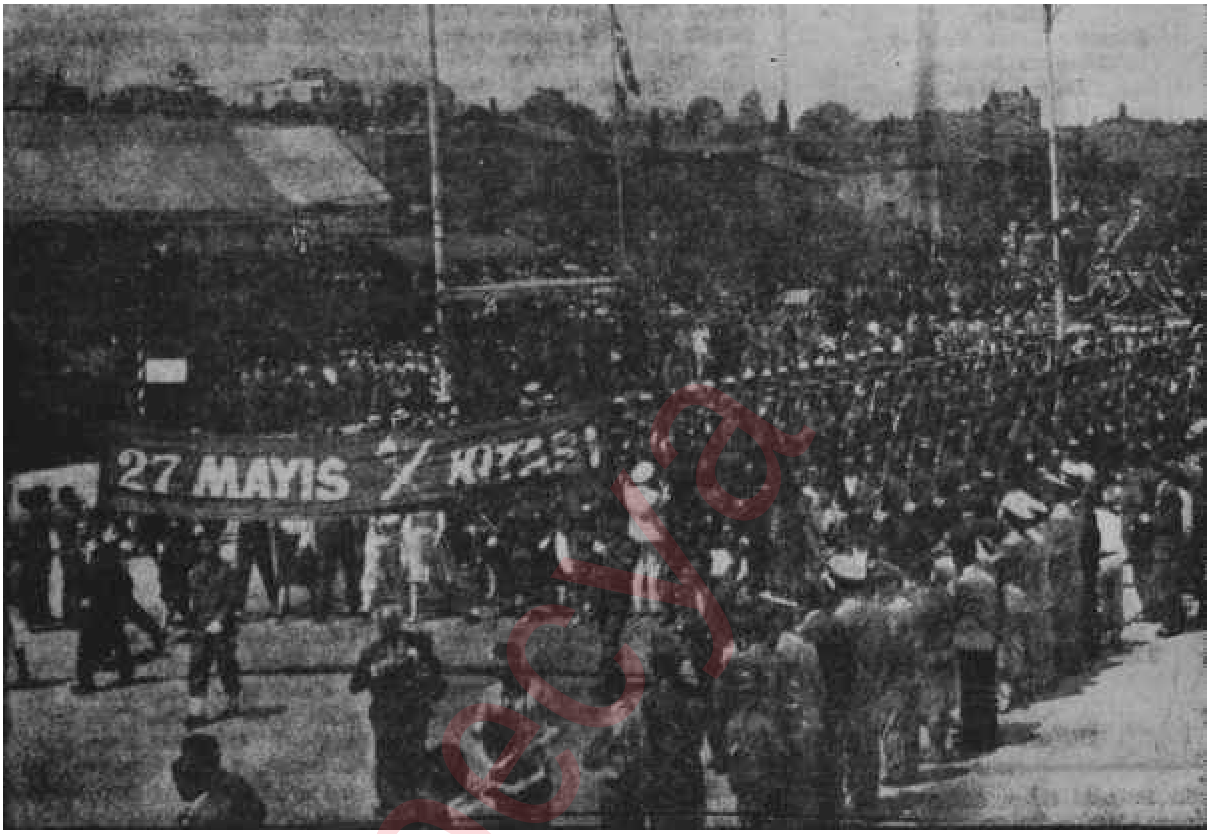
Cilt: XXV, Sayı : 433

AKİS

15 EKİM 1962

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

İstanbul sokaklarında 27 Mayıs
Bu gül tarife muhtaç

Millet

27 Mayısçılık

Bitirdiğimiz haftanın içinde, Büyük Meclisteki siyasi partiler memleketteki gerçek kuvvet dengesinin ne olduğunu ve aslında milletin nabzının nasıl attığını farkettiklerinde 27 Mayısı benimsediklerini ilan ettiler. Hareket güzel bulundu. Havayı büyük ölçüde yumuşattı. Hükümet kuvvetlendi. Parlamento, demokratik düzenin korunması bahsinde vaziyet almış oldu. Mükemmel.

Ancak, tıpkı Atatürkçülük gibi 27 Mayıs da hiç kimsenin şimdiye kadar reddetmediği bir vasıftır. Nasıl 27 Mayıs sabahına kadar herkes Atatürkçü idiyse, o yandan bu yana bir de 27 Mayısçılık eklenmiştir. Hangi 27 Mayıstır bu, bütün siyasi partilerin etrafında birleştikleri? Anayasada ifadesini bulan 27 May:s mı, yoksa İhtilalin ilk günü radyolarda okunan ve belirli maksatlara dayanan beyannamedeki 27 Mayıs mı? Memleket bir kardeş kavgasına gidiyormuş, partiler uzlaşmaz duruma düşmüşler, politikacılar saçsaça başbaşa gelmişler. Eh, Silahlı Kuvvetler de ne yapsınlar? Birbirine girmiş olanları ayırmak için müdahale etmişler! Bu 27 Mayısı, gerçek 27 Mayısın karşısındaki bütün kuvvetler, A.P. deki ırkçı ekalliyetten 27 Mayısı bir proleter ihtilaliyle tamamlamaya hevesli yoldaşlara kadar hepsi çoktan benimsemişlerdir. Ama 27 Mayıs bu değildir. Bu, 27 Mayısın sadece bir deformasyonudur ve beyannamenin mucidi M.B.K. nin bir grubunun bu görüşüne katılınırsa önce ihtilalcileri cezalandırmak lazımdır. Zira o zaman yaptıkları bütün manasım kaybetmektedir. 26 Mayıs günü iktidarın bütün meşruiyet hudutlarının dışına çıktığı ve o iktidarın Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından devrildiği, demokratik düzene paydos diyen bu meşruiyet dışı iktidarın suçlu bulunduğu, suçluların da Yassıadada cezalarını buldukları kabul ediliyor mu, edilmiyor mu? Anayasada ifadesini bulan 27 Mayıs budur ve bu 27 Mayıs İnönü-

Haftanın İçinden

Sayın Bayanın Derdi

Metin TOKER

Sayın Behice Boran, geçenlerde bu sütunlarda gözler önüne serilen "Memleketin Siyası Panoraması"nı hiç beğenmemiş. Ültra solun eline düşmüş bir İstanbul gündeliğinde yazdığı tam 1 metre 62 buçuk santim uzunluğundaki bir yazıda bana ateş püskürüyor. Elbette hayır duası edecek değildir. Hatırlardadır, o yazıda milli, sıhhatli bir solun kurulmasının faydaları belirtiliyor, bunun ortamının hazır olduğu söyleniyor, sol temayüllerin kendilerine musallat olmuş bir takım crypto'lardan kurtularak teşkilatlanmasının ne kadar iyi olacağı ifade ediliyordu. Eee, bir çakal da avını elinden almak isteyen adama senfoni söylemez. Hiddetli baylanı derdiyle ve tepine tepine yükselttiği "Bütün burjuvalara ölüm!" sayhalarıyla başbaşa bırakıp bir başka nokta üzerinde durmak faydalı olacaktır.

"Memleketin Siyasi Panoraması" yazısı 27 Mayıstan sonra gelişen, hatta daha doğru bir deyimle ciddi olarak beliren sol temayülleri kuzey rüzgârlarının hakimiyeti altına sokma çabasındaki grubu beklenilmeyen bir şekilde tedirgin etti. Küçüklü büyüklü yazarlarından burma bıyıklı liderine, bütün grup adeta dehşetle sarsıldı ve "Biz solcuları bölmek istiyorlar. Aman, dikkat!" diye feryada koyuldu. Halbuki solcular şimdi değil, bundan çok önce, Birinci Dünya Harbi sıralarında, Üçüncü Enternasyonalin İkinci Enternasyonalden ayrılıp kuruluşuyla bölünmüşlerdir. Leninin Üçüncü Enternasyonaline girenlerle batılı sosyalistlerin İkinci Enternasyonalinde kalanlar arasındaki fark akla kara arasındaki farktan az değildir.

Solcuların bizde de bu çeşit bir bölünmeye mutlaka namzet olduklarını görmemeye imkan yoktur. Bu akıbet, demokrasiyi partiler arasında bir tahtırevalli oyunu olarak kabul etmeyen, bunu emekçilerin burjuvaları temizlemesiyle gerçekleşecek hedef sayanları ne kadar üzerse üzsün, mukadderdir. Bizde komünizm kanun dışı olduğu için Üçüncü Enternasyonalin müritleri sosyalizmin kanatları altında icra-i lûbiyatta fayda görüyorlar ve bütün solu hakimiyetleri altında tutup arzuladıkları istikamette kanalize edebileceklerini sanıyorlar. Hayal! Kim tepinirse tepinsin, belirli sınıflara değil, belirli fikir ve temayüllere dayanan bir milli Sosyalist Parti bütün crypto'ları bir kenara itmiş halde, bugünkü karışık ortam içinden çıkıp Türkiyede kurulacaktır. Memlekette bunun unsurları vardır. Parlamentoda bunun unsurları vardır. Bunlar mutlaka bir araya gelecekler, solu kuzey rüzgârlarının tesirinde.. uzak olarak teşkilatlandıracaklardır.

Bizde sosyalizm ile komünizm arasındaki esaslı bir fark birinin fikir, ötekinin taktik olmasıdır. Sosyalizm devlet nizamını yıkmadan sol temayülleri iktidara getirme arzusudur. Komünizm önce devlet nizamını yıkmak, ondan sonra bir proleterya diktatoryası kurarak başka bir rejimi gerçekleştirmek çabasıdır. Bu yüzdendir ki bugün Türkiyede komünizm bir değil, bin yüzlüdür. Hangi cereyanda, kurulu siyasi düzeni tahrip etmek gayesi varsa, komünist, elinde baltası onun yanındadır. Aşırı solun, eline düşmüş yayın organlarını ibretle seyretmemek İmkânı yoktur. Bunların tipik bir haftalığını gözden geçiriniz. Hem 14'lerin arkasındadır, hem M.B.K. nin. Hem Eminsucudur, hem 22 Şubatçı. Hem Gülek ile Erimin övücüsüdür. hem istifa fiden plancıların. Hem Avni Doğanı tutmaktadır, hem Mehmet Ali Aybarı. Bütün bu inanılmaz tezatlar bir fikirsizliğin ifadesi değil, o uçtaki gayretlerin fikir yerine taktiğe dayandığının delilidir. Aşırı sağ ile aşırı solun bugün Türkiyede aynı şahısları ve aynı topluluk ları aynı derecede hararetle propaganda ettikleri herkesin her gün gördüğü bir basit gerçektir. Bunda da şaşılacak bir taraf yoktur. İlk hedef, iki taraf için de aynıdır.

Ama sol temayüller 27 Mayıstan sonra aldıkları hız ve kuvvetle kendilerini nasıl toplumun "ağa"larının tasalludundan koruyabiliyorlarsa, siyasi plânda aynı derecede tehlikeli crypto'ların tesirinden de kurtulacaklar ve İkinci Enternasyonal ile Üçüncü Enternasyonalin bölünmesi Türkiyede de tahakkuk edecektir. Uzun seneler solun yaratılmaması gereken bir mikrop olarak görülmesi, bugün crypto'ların "tesanüt", "müştereken yok edilme tehlikesine karşı elete durmak" türkülerinin bir takım kulaklarda hâlâ müsbet akisler bırakmasına yol açmaktadır. Bunu anlayışla karşılamak lazımdır. Ama sola karşı vaktiyle beliren allerjllerde, her serbestleme fırsatında solun başına hemen geçip onu Üçüncü Enternasyonalin prensipleri ışığında büyültmek isteyenlerden iyi niyetli solcuların süratle kurtulamamaları hiç mi rol oynamamıştır? Bugün koparılan "Ya hep beraber kalalım, ya hep beraber ölelim" feryatları, solun değişik bir kadere namzet görünmesinin neticesidir. Sol cereyanlar 27 Mayıstan bu yana toplumda artık sökülüp atılamayacak kadar sağlam köklere bağlandıkları gibi bunu dejenere etme çabasındaki klik te maskesinden sıyrılmış haldedir. Bunlar, sıhhatli solun üzerinde bir kene gibi daha uzun süre yaşamak imkânından mahrumdurlar. Sıhhatli sol, kendini mutlaka onlardan kurtaracak ve batı sosyalizminin prensipleri içinde demokrasi oyununun ana kaidelerine riayetti olarak bir siyasi teşekkül halinde ortaya çıkacaktır. Uç kamptaki telaş, bu yüzdendir.

Bugün çekilen, bu teşekkülün doğum sancılarıdır. Ama şartlar ve hadiselerin istikameti sol kanattaki tahripçi kuvvetlerin yapıcı, sosyal ve iktisadi düzeni iyileştirme amacındaki kuvvetler karşısında hezimete uğrayıp perişan olacaklarını açık şekilde göstermektedir. Parlamentonun içindeki ve dışındaki bu temayüllerin her sınıftan savunucularının ayrık otlarından temizlenmiş halde bir araya gelmeleri, artık sadece zaman meselesidir.

sünden Türk Ordusunun en genç subayına, C.H.P. sinden taptaze üniversitelisine ve sağlam devrimcilerin tamamına herkes tarafından gözün bebeği gibi korunacaktır. Başta A. P., Meclisteki partiler bunu kabul ediyorlar mı etmiyorlar mı? Şimdiye kadarki bütün gevelemelerin hiç kimseyi aldatmamış olmasının sebebi bundan başka bir şey değildir.

Bu prensip bir defa kabul olundu mu, affın manası daha kolay anlatılır. Af iki kabahatli taraftan sadece biri cezalandırıldığı için öteki taraftan özür dilenmesi değildir. Af bir hatanın tamiri de değildir. Af bir hakkın iadesi hiç değildir. Af ziyadesiyle hak edilmiş bir cezanın bazılarınca çekilen kısmının milletçe kâfi görülerek bu bazılarının geri kalan cezalarının bağışlanması demektir.

Bu yüzdendir ki sadece bu şefkate layık bulunanlar çıkarılmaktadır, ötekiler, büyük suçlular, cezalarını çekmekte millet onlar içinde atıfet gösterinceye kadar devam edeceklerdir. Hadiseler, o zamanın gelmediğini şu son haftalarda herkese gösterdi.

Af

Aklın zaferi

Bitirdiğimiz haftanın sonunda Ankarada, İspanya Büyük Elçiliğinde, "Fiesta de la Hispanidad" münasebetiyle kordiplomatik duayeni olan Büyük Elçi tarafından bir kokteyl parti veriliyordu. Başkentin tanınmış simaları ve hemen bütün kalburüstü yabancı diplomatlar oradaydı. Toplantıda konuşulan tek konu, o gün öğleden sonra Büyük Meclisten çıkan af oldu. Meclis celsesinin bütün tafsilatı, celse kapandıktan hemen bir kaç dakika sonra merakla bekleşen elçiliklerde öğrenilmiş vs tatlı bir sürpriz yaratmıştı. Zira, cereyan eden hâdiseler karşısında diplomatların en iyimserleri bile Mecliste çatışmalar, hiç olmazsa tartışmalar beklemekteydi. İspanya Büyük Elçisinin davetinin sonunda, karamsarlığını terke pek kıyamayan bir dost elçi:

"— Bakalım tatbikat nasıl olacak?" diye, tek istifhamı ortaya attı.

Hadiseleri ondan daha iyi takip edenler gülümsediler :

"— İsmet Paşa denizi geçtikten sonra derede kolay kolay boğulmaz."

İşin aslı şudur ki, af konusunda hisleri bir tarafa iterek orta yolu bulan Hükümetin makul ve ölçülü tasarısının süratle ve sükûnetle kanunlaşması yolunun bulunması Türkiyenin huzur, sükûnet ve istikrar içinde kalmasını isteyen dostlarımızın hapsini tahmin edilmeyecek kadar sevindirdi. Böylece, bir ara Anakaradaki yabancı çevrelerin ve dışardaki, memleketlerinin bizimle münasebetlerini tanzim eden dost devlet adamlarının zihinlerini kaplayan bulutlar kümelendikleri kadar çabuk, dağıldılar. O cuma akşamı, İspanya Büyük Elçiliğinin dik merdivenlerini inenler ikram edilmiş olan şampanya kadar günün iyi haberleri neticesinde kendilerini hafiflemiş hissediyorlardı.

Adalet Komisyonu çalışıyor
Taktikçiler taktikçilere karşı

Sürprizli celse

Gerçekten de, o gün öğleden sonra Meclisi bilhassa dinleyici olarak dolduranlar her şeyin böylesine sakin ve kısa geçeceğini hayal etmeye pek cesaret gösteremiyorlardı. Aralarından çoğu patırdı ve gürültü bile

bekliyordu. Hele Hükümeti, başında Başbakan İsmet İnönü bulunduğu halde salonda görenler bu hislerinde aklanmadıklarını sandılar. Hükümet üyelerinden bir kısmı, belki bir müdahalede bulunmak lüzumu belirir diye Başbakanın celsede hazır bulunmasını istemişti.

Böyle bir lüzum belirmedi. C. K. M.P. den ayrıldıktan sonra M. P. sinin uğradığı felaket C. K. M. P. nin ise kavuştuğu itibar ve ferahlık yüzünden bir süredir yarı çılgın ve bütün hayallerinden olmuş halde başkentte dolaşan Osman Bölükbaşı bir çıkış yapmak istediyse de muvaffak olamadı. Buna mukabil partisini, oy kullandırmaksızın salondan çekip çıkardı. Tabii bu, iri kıyım lideri tanıyanları güldürdü. Celseyi yukardaki balkonların birinden takip eden ve Yuvarlak Masa Toplantılarını bilen biri gülerek yanındakilere şöyle dedi :

"— Af meselesi tazelenirse, üstad faydalanacağı aralık kapıyı ayarlıyor!"

Sakal ve bıyık

İşin aslı şudur ki, ciddi siyaset çevrelerinde A. P. tarafından koparılan "Total Af" yaygarasının fiili tür netice vermeyeceğinden hiç bir saman şüphe edilmemiştir. Bunun, 1962 Türkiyesinde kimsenin kudreti dahilinde olmadığı derhal görülmüştür. Bu "kimse"ler arasına, İsmet İnönü de dahildir. Hükümette af konusu müzakere edildiğinde bilhassa Y. T. P. kanadı ve onun lideri Alican Başbakanı daha ileriye itmek istedi ve "kudretiniz yeter" dedi. İnönü güldü ve daha önce bir çok kimseye söylediği sözü tekrarladı: "Kudretimin neye yetip neye yetmediğini ben bilirim". Üstelik İnönü, kimin affı hak edip kimin etmediğini de mükemmelen biliyordu.

Ama, ırkçı ekalliyetin eline düşmüş ve suni doping yapılmış A.P. nin azgınlığı memleketin sağlam kuvvetlerinin tepesini attırıp ta onlar "Total af mı istiyorsun? Pek âlâ! Ben de hiç af istemiyorum. Varsa gücün, çıkar bakalım total affını.." diye ve hislerinin alevlenmesi neticesi sokağa dökünce herkes bir an sarsıldı. O zaman gözler, İnönüye döndü ve onun etrafında tesanüt şarkılarının söylenmesine başlandı. Zira şurası bir gerçektir ki, içinde bulunulan şartlar altında sâdece İnönünün teminatıdır ki affın bir başlangıç olacağı endişesini duyanlara sükûn getirdi ve affa karşı sokakta beliren barikatı vardı. Yoksa af hiç çıkmayabilirdi.

Kulağa Küpe

Herkes göbek atar

Bizim eveleme develemeci politika esnafının ağzında, şu: Millet istiyor!

Bir defa millet istiyor mu, istemiyor mu, toptan af şampiyonları boylarının ölçüsünü aldılar. O, bir yana.. Ama, millet daha neler ister. "Politikacı, her isteği yerine getirecek mi? O-nun hiç sorumluluğu yok mudur?

Sen, bütün bankadaki paraların bütün vatandaşlar arasında, en çoğu en fakire verilmek üzere taksim edilivermesini teklif eden bir kanun tasarısı ver de, gör. Bak, herkes nasıl bayram, yapıyor.

Canım, uzağa gitmeğe ne hacet. Unutulmaz "Milletvelkili maaşlarına zam" tasarısı "alâkalılarda nasıl göbek attırdı.

Ama, "Meclisin istediği" oldu mu?

Yeni durum A. P. yi çok karıştırdı. Bütün kongrelerde, bilhassa ırkçı ekalliyetin adamları "Millet total af istiyor. Biz onu çıkartacağız" diye

Cevat Önder
Ah, kurnaz!

çalım satmışlardı. Gazetelerde sütun işgal eden -ne "fuzûli işgal" yarabbi!"- kalemleri memlekette hakimiyetin kendilerine geçtiğini sandıracak bir hava monte etmişlerdi. Şimdi, bütün balonlara bir iğne darbesi iniyordu. Süngüler düşüyordu. Daha fenası, çarşıdaki pirince giderken evdeki bulgurdan olundu ve Total Afda ısrar etmekle yüzlerce mahkûm bir atifetten mahrum bırakıldı mı A. P. politika alanında daha da beter rezil olacaktı. O halde ne yapmak lâzımdı ?

Partilerini bu tadsız noktaya getirmiş bulunanlar, başta ateşli Gökhan Evliyaoğlu, aynı ateşle ve var güçleriyle -ama asıl, görülmemiş pişkinlikle- bağırmaya başladılar: "Ya.. ya.. ya.. Şa.. şa.. şa.. İsmet Paşa çok yaşa!"

A. P. lilerin kritik durumu en ziyade, haftanın başlarında af tasarın Adalet Komisyonunda görüşülürken ortaya çıktı ve Mecliste tatlı tebessümlere yol açtı.

Bilinmeyen kulis

Affın, gözler önünden uzak, cereyan eden kulisi çarşamba sabahı saat 10'da toplanan Adalet Komisyonunda oldu. O gün, sadece Hükümetin tasarısı değil meşhur Özardanın meşhur Total Af tasarısı da oylanacaktı. A.P. liler kara kara düşünmeye başladılar. Zira, haydi Kısmi Affa "Evet" demek izah edilebilirdi. Ama Total Affa bizzat kendilerinin "Hayır" dediklerini nasıl kongrelerde -hani o, dünyaya meydan okudukları ve kendi kendilerine gelin - güvey oldukları kongrelerdeanlatacaklardı? Bu yüzden, tam makyavelvari bir kurnazlık düşündüler. Toplantıya katılmayacaklar, yahut geç gelecekler, her halde oyda bulunmayacaklardı. Ama o sabah bir de baktılar ki, C. H. P. liler de aynı taktiği kullanmışlardır. Bunun üzerine işin o tarafı yürümedi ve iki taraf da yerlerini aldılar. Aksi halde, Komisyon toplanamayacaktı. Adalet Komisyon odasının kapısı önünde bekleşen A. P. li milletvekilleriyle Latif Aküzüm (A. P.) ve Esat Kemal Aybar (Y. T. P.) olayların gelişmesi ve Komisyonda takınılacak tavır üzerinde görüşmelere giriştiler. Aküzüm partili arkadaşlarına Özardanın teklifi üzerinde ısrar etmenin faydasız olacağını ve bazı çevrelerde bunun infial yaratacağını, Hükümetin getirdiği tasarının desteklenerek bazı teknik tashihler yapılmak suretiyle geçirilmesinin iyi olacağını belirtti. A. P. li milletvekilleri - Ha-

lim Aras, Celal Kılıç, Naci Güray-Aküzümün elhak doğru söylediğini işi karıştırmamanın doğru olduğunu ve bu yönde oy kullanacaklarını belirttiler. Y. T. P. li Aybar buna memnun oldu. Böylelikle A. P. müzakerelerde "D. P. oylarının tavı" açısından kendilerine üstün çıkmıyacak ve iki parti müzakerelerde eşit şartlara sahip olacaktı. Aybar üstelik, A. P. li arkadaşlarının ve açıksözlülüğüne ve olayları iyi tahlil edişine pek fazla da sevindi!

Gel gör ki, Komisyon müzakereleri samimi Aybarı fena halde sinirlendirecek kadar düzensiz cereyan etti.

A. P. liler, Reşat Özardanın teklifinin müzakeresine başlanınca evvela Orhan Apaydının teklifine sarıldılar. Apaydınların küçüğü bu teklifin usul bakımından yanlış olduğunu ve bu gerekçeyle reddini istedi. Hatta bir çıkar yol bulduğundan dolayı memnun A. P. Grup İdare Heyeti ayaküstü bir toplantı yapıp bu teklifi desteklemeyi uygun gördü Ancak Koalisyon partileri mensupları A. P. nin bu kaşkarikosunu meyvalandırmadılar. Samimiyetten uzak bu davranışın karşısında vaziyet aldılar ve sâdece inat olsun diye Apaydının teklifini reddettiler.

O zaman Özardanın teklifini ister istemez oylamaya koymak zarureti hasıl oldu. Oylar sayılırken Komisyon sözcüsü Hüdai Oral (C. H. P.) sessiz oturan Komisyon Başkanı İsmail Hakkı Tekinel (A.P.) e -eşi az cezalı Yassıada mahkumlarındandır, sordu:

"— Sizin oyunuz nedir?"

"— Ben oyumu sonra kullanacağım.."

Oylama bittikten sonra, teklifin reddedildiği anlaşıldı ve A. P. nin meşhur Adalet Komisyonu Başkanı oyunun hangi yönde olduğunu belirtti:

"— Ben teklifin lehinde oy veriyorum."

İşte Esat Kemal Aybar burada dayanamadı ve oturduğu yerden haykırdı :

"— Yahu, ne biçim adamlarsınız. Daha biraz evvel dışarda böyle oy kullanmamaya soy vermiştiniz. Sizin samimiyetiniz nerede kaldı?."

Aybarı partili arkadaşları teskin ettiler ve söylenilen sözlere hep inanmakla hata ettiğini söylediler!

A. P. liler Meclis kulislerinde
Pusulanın gösterdiği yıldız : İnönü

Kadere boyun eğenler

Af konusunda A. P. Grubunda müfrit tediller fazla bir sıkıntı duymadılar. Zira kongrelerde ve gazetelerde palavra sıkan kendileri değil, müfritlerdi. Bu sayede, Gruba alaturka kurnazlık değil de oyunu açık açık oynama ve A. P. yi Meclisteki öteki partilerin hizasına getirme gayreti kolay başarı kazandı. Yapılan kısa müzakereler tonunda şu sonuca varıldı :

"Tasarının üzerine fazla varılmıyacaktır. Adana mahkûmları için direnilecektir. Genel af yönünde fazlaca, hatta hiç patırdı çıkarılmıyacaktır. Her ne olursa olsun affa beyaz oy verilecektir.."

Müfritler boyunlarını eğmiş olduklarından, sıra oylamaya geldiğinde onlar da bu karara vardılar. Zaten, maşallah pişkinlikte her biri ötekinden ileriydi. Bitirdiğimiz hafta içinde Meclis koridorundan geçerken kendisine "İşte büyük bir İnönist seçiyor" diye takılman Hami Tezkan, büyük bir ciddiyetle :

"_ Ne var?.. Bizim İnönüye karşı olduğumuzu siz çıkardınız. Biz kendisine karşı şimdiye kadar bir kampanya mı açtıktı ki?" diye cevap verdi.

Senato geçidi

Tasarı önümüzdeki haftanın başında Senatoya gelecektir. Orada partilerin nasıl davranacakları aşağı yukarı bellidir. Tıpkı Mecliste olduğu gibi bazı C. H. P. liler hiç af istemediklerini, bazı A. P. liler de toptan af istediklerini ilerde siyasi yatırım olarak söyleyebilmek için aleyhte oy kullanacaklardır. Bu bakımdan ekseriyeti sağlamak zor olmayacaktır. Cumhurbaşkanının da kanunu imzalamaması gibi bir mesele bahis konusu bile değildir. Ama, Tabii Senatörlerin nasıl bir tavır takınacakları dikkati çekecektir. Eski Komiteciler, bir hafta önce girişilen karşı davranışlar başka sonuç vermiş olsaydı muhtemelen çok şiddetli ve sert vaziyet alacaklardı. Ama umumi efkarın hiç bir taraftan gelen aşırılığı zerrece tasvip etmediği ve Hükümetin seçtiği ölçüde affın iyi karşılandığı göz önünde tutulacaktır. Bu bakımdan eski Komitecilerin "Affa taraftar değiliz. Bunun mahzurlu olacağını, tahriklerin durmayacağını düşünüyoruz da, ondan. Yoksa insanlık tarafımız bulunmadığından değil. Ama madem ki Hükümet öyle düşünüyor ve biz affı değilse de Hükümeti destekliyoruz, burada ilerisi için dikkati çekmekle yetiniyoruz. Eğer devrimler tehlikeye girerse dünyanın başlarına yıkılacağını bilmelidirler. Memleketin sağlam kuvvetleri buna muktedirdir" tezini benimsemelerini beklemek lazımdır.

Hafta biterken Kayseride ve aftan faydalanıp çıkacak olanların bulundukları cezaevlerinde biraz şaşkın, biraz sevinçli, daha ziyade heyecanlı bir hava esmekteydi.

İçerde kalacak olanlar ise, elbette ki üzgündüler. Bu, kolay anlaşılır bir histir. Ama günahlarının ancak ötekilerin günahları derecesinde olduğunu, insafla ileri sürmek imkanı var mıdır ki? Şimdilik onlar için yapılabilecek tek temenni bir hapishane tâbiridir: "Allah kurtarsın!"

Her şey, ilerde memleketin havasının alacağı hale bağlı bulunmaktadır.

Demokrasi

Sular durulurken

İsmet İnönü, karşısında son derece terbiyeli ve saygılı duran, fizyonomisinden Güney illerimizden birisinin çocuğu olduğu derhal anlaşılan genç adamın ellerini müşfik bir tavırla elleri arasına aldı ve gülümsiyerek :

"— İstediğiniz garanti benim! İktidarda kaldığım müddetçe bu aftan ben sorumlu olacağım" dedi.

Genç adam gözlerini kırpıştırarak birşeyler söylemek istedi. Sonra vazgeçerek Türkiyenin 1 numaralı devlet adamına sevgi ve saygı dolu nazarlarla baleti.

Hadise, geride bıraktığımız haftanın ikinci yarısında bir gün Başbakanlık binasında, Başbakanın çalışma odasında cereyan ediyordu. Türkiye Milli Talebe Federasyonunun temsilcileri bir kısmı İstanbuldan gelmişti- o gün toplanacaklar ve af konusundaki görüşlerini umumi efkâra bildireceklerdi. Başbakan gençlerden onbeş kişilik bir heyeti sabahleyin, toplantıdan önce kabul etti ve onlara bütün memleket meselelerini tıpkı Meclisin gizli toplantısında veya basın mensuplarıyla zaman zaman yaptığı kapalı sohbet toplantılarında olduğu gibi anlattı. Bu Cumhuriyetin tarihinde ilk defa vaki oluyordu. Gençlik teşkilâtlarının liderleri bir çok meselenin içyüzünü ve esasını doğrudan doğruya sorumlu Hükümet Başkanının ağzından öğrendiler ve bildiklerini sandıkları bir çok şeyin başka türlü olduğunu farkettiler.

İnönü sadece af üzerinde durmadı. Hâdiselerin derinliğine ve genişliğine tahlilini yaptı, hangi kuvvetlerin ortada bulunduğunu ve nelerin bahis konusu olduğunu söyledi. Hangi ta* raflardan ne tahriklerin nasıl maksatlarla yapıldığını anlattı. Sonra, Gençlik olarak kuvvet ye kudret muhafaza etmenin, bunu yitirmemenin niçin gerektiğini belirtti, isim vermemekle beraber kuvvet ve kudretini yitirmiş olanların ne hale geldiğini hatırlattı. Gençler, devlet adamının ne olduğunu gördüklerinden dolayı da Başbakanın yanından memnun ayrıldılar. Zira İnönü, Hükümetinin af konusunda aldığı vaziyetten dönmesinin düşünülemeyeceğini bile, ancak ciddi hükümetlerin kuvvetli hükümetler olabileceğini ve kendisinin bütün siyasi hayatının sözüne güvenilir adam olması sayesinde başarıya ulaştığını sözlerine ilâve etti. Başbakan gençlerden şu veya bu kararı almalarını istemedi. Başbakan gençlerden kararlarını verirken ve davranışlarını ayarlarken bir takım gerçeklerden haberdar bulunmalarını istedi.

O gün öğleden sonra gençler, yayınladıkları tebliğde hislerine hakim olmasını bildiler ve memleketin şartlarını göz önünde tuttuklarını belli ettiler.

Böylece, bir hafta önce kabaran anlar durulma yolunu tuttu.

İstanbulda heyecan

Haftanın içinde, Kızılayda başlayan hâdiseler başkentte durulmuşken bunların birden İstanbula sıçramasıyla tansiyon yeniden gerginleşti. İstanbullu gençleri harekete geçiren de. Ankaralı gençleri harekete geçiren sebepler oldu. Eski D. P. zenginlerinin parasıyla kurulan -bunlar

Genç üniversiteliler Yeni İstanbul önünde
"Alma mazlumun ahını- Çıkar aheste aheste"

bir defa kurulunca asıl desteklerini Resmi İlânlardan almaktadırlar ya.. Bir devletin, hangi sınıftan olursa olsun, tahrik organlarını devlet parasıyla beslemesi görülmemiş bir hadisedir. Resmi İlânların mevcudiyeti Basının bugünkü üzücü manzarasının 1 numaralı sebebidir ve o sebep ortada kaldıkça sorumluluğunu müdrik ciddi bir Basın asla kurulamayacaktır- A. P. organları yalan haberlerle, açık kapalı hakaretlerle, pespaye imâlarla sakin bekleyen İstanbullu gençleri de sokaklara döktüler. Tahrikte Yeni İstanbul başı çektiğinden - İzmirdeki bir kaç bin kişilik A. P. mitingini başlıkta "yüzbinler"den bahsederek verdi, sanki bir halk hareketi varmış gibi başlıklar attı, yüz kızartan imalarda bulunduhiddet en ziyade ona karşıydı. Tabii bu tahrikler, aslında başka maksat taşıyan başka tahrikçilerin ekmeğine yağ sürdü, onların işlerini çok kolaylaştırdı. Yayınlar, tatlısu kahramanlarının çalımları, sarfedilen ipsiz sapsız sözler, takınılan tavırlar onların elinde delillerinin en güzeli odu. "İşte" diyorlardı, "Bakınız ve güzünüz. Bu, daha af çıkmadan.. Bir de af çıkınca ?."

Buna rağmen gençler çok ağırbaşlı ve vakur davranmasını bildiler. Yeni İstanbulun önünde güya "sopayla, taşla, kürekle imanlarını korumak" için toplanmış, ağzı alkollü bir çapulcu gruba gereken dersi verdikten sonra geçip gittiler ve devrimlerin savunmasında üzerlerine düşeni, gerekirse, yapacakları hususunda azimlerini belli ettiler. Tıpkı Ankarada olduğu gibi İstanbulda da, harekete geçenlerin Silahlı Kuvvetlerin sükûnet tavsiye eden mensuplarına karşı ne kadar saygılı bulundukları hiç kimsenin gözünden kaçmadı.

Buna mukabil haftanın sonunda, Gençleri de, Silahlı Kuvvetleri de kullanmak sevdasındaki başka tahrikçiler Gençler nezdinde de, Silâhlı Kuvvetler nezdinde de itibarlarından çok kaybettiler. Zira onların başka oyunlar oynadıkları süratle ortaya çıktı.

Eski Komiteciler sahnede

Hadiseler sırasında faal rol oynayanların arasında eski M.B. K. nin üyeleri dikkati çektiler. M. B. K. üyelerinin en tahammüllü insanların sabrını taşıracak bir tecavüz kampanyasına bir süredir maruz bırakıldıklarında hiç kimsenin şüphesi

Haydi Oradan!

Dünyanın en aptalları, kendilerini kurnaz ve kendilerinden başka herkesi köprüden seçilinceye kadar dayı diye hitap edilen ayılar kadar safdil sananlardır. Bunların zaman zaman adam kandırdıkları varittir. Ama uzun vadede başarı kazandıkları şimdiye kadar görülmemiştir.

Gökhan Evliyaoğlu, İnönü Hükümetinin desteklenmesini istiyor! Kime karşı? "Komünist" adını verdiği ve aslında bir avuç ücretli tahrikçi hariç bizzat Gökhan Evliyaoğlunun ve avanesinin giriştikleri şirretlik ve şımarıklık kampanyasından bizar olup "Eee, çok oluyorsun artık!" diye ateşini yükseltmiş kuvvetlere karşı.. Elbette ki unutulmuş değildir. İhtilalden sonra bu aynı adam, iktidarı bırakmak istemeyen Komiteci grubunu destekliyor, onları savunuyordu. Kime karşı? Cumhuriyete karşı, Milliyete karşı, Akise karşı ve seçimlerin bir an önce yapılmasında sayısız menfaat olduğunu söyleyen İnönüye karşı!. İhtimal ki delikanlının unuttuğu, İnönünün o Komiteci grubu olmadığıdır.

A.P. nin, parti olarak, milli menfaatin de, dolayısıyla kendi menfaatinin de nerede olduğunu anlaması karşısında vatandaş olarak sevinmemenin imkânı yoktur. Ama politika bir fikir, bir inanç, bir akide meselesi olduğu süre makbuldür. Bunların hepsi bir kenara itilip sadece taktik haline getirildi mi bir "aldattım, buldattım" oyunu olar ki zavallı Gökhanların sokakta çelik çomak oynadıkları sırada bu oyunun kurbanı yapılabileceği sanılan adamın Lord Curzon'larla becelleştiğini bilmek maceranın sonucu hakkında bir fikir verebilir.

A.P. için mesele, ırkçı ekalliyetin görüşünün ve politikasının mı, yoksa mutediller diye bilinen grubun yolunun mu benimsendiğinin açık olarak bildirilmesidir. Bir defa bildirildikten sonra da onun gereğinin ciddiyetle yapılmasıdır. A. P. nin, siyasi müşterilerinin temayülüne aykırı bir vaziyet almasını beklemek hem doğru değildir, hem haklı değildir. O temayül mevcut bulundukça bir teşekkül çıkıp onu mutlaka kanalize edecektir. A P. den istenen bu değildir. A.P. den istenen, kendi müşterilerinin temayülüne hangi teşhisin konulduğunun açıklanmasıdır A.P. nin müşterileri şimdi taktik değiştirmekte fayda hayal eden grubun sandığı gibi 27 Mayısa ve onun gerçek yapıcısı sağlam kuvvetlere karşı hınç, kin, intikam hisleriyle dolu kütle midir, yoksa bu kütle mazinin bir tarafa bırakılıp hem kendi işlerinin, hem memleketin işlerinin iyi istikamette ilerlemesini isteyen vatandaşlardan mı müteşekkildir? Eğer teşhis hâlâ birinci teşhis ise, yani kongrelerde ve kongre sonralarında ifade edilen "Bu millet ekmek değil, af istiyor" sa A.P. nin sevk-i idaresinde bir değişikliğe lüzum yoktur. Ama, ikinci gerçek A. P. de samimiyetle anlaşıldıysa onun icabı herkesi ikna edecek tarzda yerine getirmelidir,

A. P. başında felaketin dolaştığını hisseder etmez bir takım alaturka kurnazlık oyunlarına girişiyor. Bundan önce, bünyesindeki bir takım mikropları nasıl attığı, sonra da onları nasıl geri aldığı hatırlardadır. A.P. nin yöneticileri bunu akıllılık saymışlardır. Hatanın ta kendisidir. A.P. o oyunla kendisine inanılmayı güçleştirmiştir. Nitekim, orada burada miting tertibine girişip güç göstermeye gelince en güvendikleri belgelerde ellerinin altında bir kaç bin kişiden fazla kalabalık bulamamışlar ve ancak bu muazzam fiyasko karşısında işi pişkinliğe vurup mitingleri önlemeye kalkışmışlar ve Gökhanlar filan falan o zaman İnönünün ayakları altında dolaşmaya başlamışlardır.

A.P. bu Gökhan filan falanların mı partisidir, yoksa doğru yolu çok önce gösterdikleri halde mutedil diye Pala Paşanın yetersizliği sayesinde ırkçı ekalliyete kurban edilip direksiyon başından uzaklaştırılanların mı?

Bu sualin cevabı fiille alınmadan A.P. karşısında daima memleketin bütün sağlam kuvvetlerini bulacak ve bir gün başına felaketin gelmesini önlemeye hiç kimsenin gücü yetmeyecektir.

Hiç kimse de, o A. P. yi kurtarmak için küçük parmağını kaldırmayacaktır ya...

20 EKİM

Her Aileye

1 AKİS

Değişik Kapak - En Kuvvetli İmzalar

Yepyeni Teknik - Meraklı Bahisler

Yeni Sayfalar

20 Ekim için yeni AKİS'inizi şimdiden bayinize ısmarlayınız

AKİS — 557

yoktur. Bu tecavüzler eski Komitecilerin davranışlarından çok, İhtilâlin ta kendisini onu temsil etmiş onların şahıslarında yıpratmak hedefinin neticesidir. . M. B. K. üyelerine, İhtilâlin kaderini onların eline bırakmış kuvvetler tarafından bu kadere iyi sahip çıkamadıklarından çok hatalı hareket ettiklerinden, bir takım tertiplere girişip siyasi ortamı bu hale getirdiklerinden dolayı yöneltilen tenkitler ile yıkılmış iktidar şampiyonlarının kuyruk acısı neticesi yağdırdıkları hakaretleri birbirinden ayırmak lâzımdır. Ama gerçek şudur ki biraz kaybedilmiş iktidar M. B. K. üyeleri normal devir geldiğinde de bir yüksek hakem gibi memleket işlerini tedvir edeceklerini hayal etmişler, fonksiyonlarının bittiğini anlamaya bir türlü yanaşmadıklarından dolayı da bu davranışlarıyla antipati toplamışlardır-, biraz onun neticesi elden kaçan kasılma imkânı aralarından bir kısmının, ellerinde kudret varken, küçük dağları kendilerinin yarattıkları havasını taşıdıkları hiç kimsenin meşhulü değildir-, ama hepsinden çok insaf dışı hücumlar bazı M. B. K. üyelerinde iktidarı vermekle hata ettikleri intibaını yerleştirmiştir. Bu "bazı"ları bir kaç Komiteci midir, yoksa bir kaçı hariç ötekiler midir, kati bir şey söylemek imkanı yoktur. Bilinen, bunların şu veya bu kuvvetlerle temas ettikleri, onlara "Nereye gidiyoruz? İntikamcılar şahlandılar. Tehlike çanları çalıyor. Geç kalmayalım" şarkısı söyledikleridir.

Bir başka grup

Aynı hissiyat içinde bir başka grup C. H. P den çıktı. İktidarda İnönü yanına kendilerini almadığından dolayı muğber, onun için arabalarını "İkinci İhtilâl" yıldızına bağlamış, parti içinde çeşitli tertiplere girişen, o sıfatlarıyla şu veya bu kuvvetlerle temas eden bu adamlar da affın çıkışını fırsat bildiler ve ortamın müsait bulunduğu intibaına saplandılar. Bu cephenin müşterek hedefi şuydu: "İnönü, Hükümetinin giriştiği taahhüdü yerine getiremez duruma düşürülürse istifa edecektir. O İstifa etti mi, bugünkü şartlar altında bir başka hükümetin kurulması imkânı yoktur. Tek çâre olarak müdahale bulunmaktadır. Müdahale yapıldı mı. biz gene İhtilâl sonrası devresindeki cakamıza kavuşacağız!" Gazetesi, sözcüsü, belirli tipleri olan bu zümre de M. B. K mensupları arasındaki ideal arkadaşlarıyla işbirliği haline geçti.

Tuzcular

Bu, fikir değil his ve ihtiras kumkumalarına bir üçüncü grup eklendi: Her salata tabağının başına "Tuzu benden!" diye koşan komünist ajanları. Bunların Türkiyede faaliyet halinde oldukları herkesin malûmudur. Bunlar, karışık ortamın fırsatçılarıdır. Otoriteye, istikrara, sükûn ve huzura karşı hangi hareket varsa -bolşeviklikten yobazlığa- hepsinde rol almaktadırlar. Ankara civarındaki bir A. P. kongresinde "Nedir bu hal? Daha ne kadar sabredeceğiz, arkadaşlar? Bu Ordu, düşman ordusu mudur? Ensemizde boza pişiriyorlar. Biz eski Demokratlara hayat hakkı yok mudur? Gerekirse sopayla, kürekle, kazmayla, taşla haklarımızı savunmak için harekete geçmek zamanı gelmiştir. Bir İsmet Paşa, askerlerle bizi sindiriyor" diye bağıran ateşli hatip Kızılayda 2/3 Ekim akşamı "Ya.. ya.. ya.. Şa.. şa.. şa.. İsmet Paşa çok yaşa" diye bağırırken tesbit edilmiş, fotoğrafı çekilmiştir Bunun gibi ücretli tahrikçiler kâh A.P. liler arasında, kâh gençler içinde, kâh başka kuvvetler mensuplarıyla görüşürken onlardan görünmekte, herkesi aşırılığa itmektedirler.

Ama bunların hepsinin bilinmiyor sandıkları, fâaliyetlerinin ilgililerce mükemmelen bilindiği ve gereği gibi teşhis olunduğudur. Nitekim, bu bilgi yaygın hal aldığında herkes ortalıkta dönenin ne olduğunu daha iyi anladı ve ayağını ona göre tetik aldı.

Zira halen ırkçı ekalliyetin elindeki A. P. nin şirretlik ve şımarıklığı karşısında bütün sabır taşlarının çatlaması bir şeydir, netameli taraklarda bez dokuyanların oyununu oynamak bir başka şeydir. Bu gerçek ortaya çıkınca sular durulma yolunu tuttu.

Gençler arasında

Ankarada T.M. T. F. temsilcileri toplantıları sonunda üç maddede özetlenebilecek bir tebliğ çıkardılar:

1 — Affın karşısındayız.

2 — Ama ilk sözü, desteklediğimiz Hükümete bırakıyoruz.

3 — Affedenler ve affedilenler ilerde maraza çıkarırlarsa, haklarından gelmesini biliriz.

Bunun yanında, nümayişlere A. P. nin tahriklerinin genç yüreklerinde yarattığı infial ve gerçekten devrimlerin de, 27 Mayısın da tehlikede olduğu endişesi ile katılan C. H. P. Gençlik kollarının mensupları demokratik düzeni sarsacak davranışlardan kendilerini çektiler. Zaten, bütün Gençlik, otoriter idare taraftarlarının sandıklarının aksine, Demokrasinin yanındadır ve 28 Nisan-

T.M.T.F. Genel Merkezi
"Gençlik" "tecrübe" ile buluştu

lar, 29 Nisanlar "Ahmet gitsin de, başımızda Mehmet boza pişirsin" diye değil, "Ne Ahmetin, ne Mehmedin başımızda boza pişirmesine müsaade ederiz" diye yapılmış, şehitler bunun için verilmiştir.

M. B. K. içinde

Hisler, M. B. K. içinde de ikinci plana alındı ve Tabii Senatörler gerçek tek ve büyük şereflerinin bu düzenin demokratik düşenin devamında olduğunu anladıklarını beyan etmek durumunda kaldılar.

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki cuma günü eski M. B. K. üyeleri kendilerine ayrılan odalarından çıktılar ve tam orta kurnada bulunan beyzi masanın etrafında toplandılar. Saatlerin 10'u gösterdiği sırada başlayan toplantıya, Tabii Senatör Mucip Ataklı başkanlık etmekteydi.

Toplantıda bir komisyonun -Komisyon Ahmet Yıldız, Refet Aksoyoğlu, Sami Küçük, Mehmet Özgüneş ve Sıtkı Ulaydan meydana ge liyordu- son olaylar karlısında Tabii Senatörlerin görüşünü umumi efkâra bildirmesi karar altına alındı. Nitekim Beşli Komisyonun hazırladığı tebliğ hemen o toplantının akabinde Basına verildi. Eski M.B. K. cılar tebliğlerinde siyasi partilerdeki "demokrasi safında birletme hareketi"ni tasvip ediyorlar ve böylece 27 Mayısın amacına ulaşacağını belirtiyorlardı. Ancak eski M. B. K. cıların bir endişesi de mevcuttu : Zaman zaman bazı çevrelerden gelen tepkinin birleştirdiği politikacıların, tepki zail olunca gene hakiki hüviyetlerine bürünmeleri ve yeniden ortaya bir çok problemlerin çıkması!

Eski M. B. K. cılar olayların gelişmesiyle bir ve beraber olmanın lüzumunu hissettiler. Bunun için bir tek fire vererek bir araya geldiler. Fire, 22 Şubatçı Kadri Kaplandı. Kaplan toplantılara katılmağa bile ihtiyaç hissetmedi. Buna karşılık epey zamandır eski silah arkadaşlarından ayrı kalan Osman Köksal M. B. K. toplantılarına katılmağa başladı.

Olaylar, eski M. B. K. cıları Gürselle de bir irtibat kurmağa zorladı. Haftanın ortasında Tabii Senatörlerden bir grup, heyet adına Gürseli ziyarete karar verdi. Ziyaretçi grupta Mucip Ataklı, Refet Aksoyoğlu, Sami Küçük, Mehmet Özgüneş, Ahmet Yıldız vardı. Gruptaki ve kurulan komisyondaki isimler dikkati çekmektedir. Eski M. B. K. içinde ayrı fikirleri savunan ayrı uçların temsilcileri yer almışlardır. Bunlar bir nevi "Grup İdare Kurulu"-dur.

İki otomobillik bir kafile halinde Köşke giren eski M. B. K. cıları, Cumhurbaşkanının yaverleri karşıladılar. Eski M.B.K. Başkanı silah arkadaşlarını alt kattaki kabul ve çalışma salonunda bekliyordu. Tabii Senatörler eski Başkanlarıyla el sıkıştıktan sonra hemen konuya girdiler. Gürsele evvelâ son hâdiseleri nasıl yorumladığı soruldu. Cumhurbaşkanı son olayları üç ayrı uça atfediyordu. Bunlardan birincisi gençliğin asil heyecanlarından istifadeye kalkan komünist unsurlardı. İkincisi, tahrik suretiyle ortalığı karıştırmak isteyenlerdi. Üçüncüsü de siyasi partilerin içinde bulunan politika madrabazlarıydı. Cumhurbaşkanı eski silah arkadaşlarına görüşünü büyük bir açıklık içinde söyledi. Sonra eski M.B.K. cılar konuşmağa başladılar.

Eski M. B. K. cılar kendi bildiklerini, kendi görüşlerini Cumhurbaşkanına anlattılar. Bir takım, Devrimi ve kemlilerini tehdit eden tehlikeleri ona da tekrarladılar. Gürselin de kendilerine katılmasını istediler. Bu arada Ordunun hassasiyetini, yapılan tecavüzlerin Silahlı Kuvvetler mensupları arasında ne derin yaralar açtığını ve onları nasıl tahrik ettiğini söylediler. 9.30'da başlayıp 10.45'te sona eren toplantı bir "Durum Muhakemesi" ve tenvir görüşmesi olarak geçti. Platonik bir anlaşmayla neticelendi. Başkan, eski silâh arkadaşlarına "sonuna kadar onlarla birlikte olacağı"nı söyledi. El sıkışıldı ve heyet Çankayadan ayrıldı.

Şimdi Türkiye, yeniden bir rahat devreye girmişe benzemektedir. Bunda elbette ki baş rol İsmet İnönünün enerjik, dürüst ve azimli davranışı tarafından oynanmıştır. Zaten Başbakan o konularda daima başarı kazanmakta, ortalık karıştırıcıları iyi bir satranç oyuncusu olarak hep mat etmektedir.

Bundan sonraki iş memleketin ekonomik ve sosyal dâvalarının hallinde aynı enerji, dürüstlük ve azmi göstermek, Plânı parti endişelerinden kurtararak iç finansmanım, imkânları son haddine kadar kullanarak sağlamak, koalisyon partnerlerinden bir kısmından gelecek itirazları af konusunda iki uçtan gelen itirazların eşi akibete uğratmak, memleketi fiili kalkınma yoluna sokmaktır.

Arızi rahatsızlık geçmiştir. Bünyevi rahatsızlık sıradadır. Plânın Mecliste ele alınış tarzı, bu yüzdendir ki yakın istikbalin mihenk taşıdır.

Hükümet

Bir adam aranıyor

Bitirdiğimiz haftanın başında bir akşam, Türkiye Cumhuriyeti, İçişleri Bakansız kaldı. Bir kabine arkadaşı kadar, hatta onun biride biri

Kurutluoğlu Başbakan İnönüye veda ediyor
"Buluşmak üzere"

derecesinde pişkin olmadığından Sahir Kurutluoğlu Hükümet için bir yük olduğunu anlar anlamaz istifasını Başbakana verdi. İnönü arkadaşının görevinden ayrılmasına üzülmedi değil. Ama istifayı bekliyordu ve lüzumuna kaniydi. Kurutluoğluna alelusul Bakanlıkta kalması için ısrar etti. Fakat o kabul etmedi. Kurutluoğlu böylece önündeki uzun politika hayatında bir başarılı imtihan vermiş oldu: Zamanı gelince çekilmesini bilmek! Genç avukat şimdi partisinin Meclis Grubunda yokluğu ziyadesiyle hissedilen bir sözcülük görevi aldığı takdirde asıl büyük kabiliyetini ortaya koymak fırsatını bulacaktır.

Kurutluoğlunun istifası, Başbakanı bir meseleyle karşı karşıya getirdi. Kimi İçişleri Bakanı yapacaktı? Bu konuda düşünenler, isim aramadan önce İçişleri Bakanında bulunması gereken meziyetleri şöyle sıraladılar :

— İdari tecrübesi bulunmak
— Soğukkanlı olmak
— Süratli karar verip süratli tatbik etmek
— Teşkilâtçı olmak
— Otoriter olmak
— Partizan olmamak
— Yıpranmamış bir ismi olmak
— Kırıcı ve sekter olmamak
— Çalışkan olmak
— Disiplini sevmek
— Başkalarını çalıştırabilmek

Ancak bu vasıfların altalta gelmesi C. H. P. içinde bunlara uyan bir ismi hafızalarda canlandırmadı. Gerçi bunların bir çoğuna -hepsi değil, ha!- Ahmet Topaloğlu (A. P.) sahiptir ama, o da Koalisyon dışı bir zattır. Halbuki C. H. P. bu konuda gayet titizdir.

En az fena

Güçlüğe rağmen, nihayet İçişleri Bakanlığı boş bırakılamayacağından ilk teklif. Hıfzı Oğuz Bekataya yapıldı. Bekata Başbakandan mehil istedi ve gitti.

O gece, Bekata için son derece sıkıntılı geçti. Evde çalışma odasında bir aşağı bir yukarı dolaştı durdu. Bol sigara içti ve düşündü. Arada bir aile çevresine "vazifeyi kabul edip etmeme"yi sordu. Aile çevresinden Bekataya "kabul" hususunda cesaret veren çıkmadı. Meseleleri enine boyuna ölçüp biçen Devlet Bakanı, nihayet ertesi sabah kati kararını verdi ve Başbakandan kendisini affetmesini istedi. Haber soran gazetecilere de, galiba caymamak için, bir açıklamayı hemen yaptı.

Bakan hemen bulunamayınca, bir vekil tayin etmek zarureti ortaya çıktı. Başbakan, bu iş için Orhan Öztrakı uygun gördü. Eski bir İçişleri Bakanının, Faik Öztrakın oğlu Gümrük ve Tekel Bakanı kendisini İçişlerinde bekleyen dağ kadar işin başına cesaretle koştu.

Aradan geçen bir kaç gün, bazı isimlerin ortaya atılmasına yol açtı. Ancak bunlar daha ziyade, kendilerini hatırlatmayı böyle hallerde sevenlerin adlarıdır. Yoksa, henüz bir Bakan bulunmuş değildir. Gerçi Başbakan ayaküstü gazetecilere "Mükemmel bir İçişleri Bakanı arıyorum" dedi ama, bunu bulması kolay olmayacaktır. Bu konuda ümit, bulunan adamın "Mükemmel bir İçişleri Bakanı" çıkmasıdır.

Grupta C. H. P. li gençler, aranan vasıflardan büyük kısmına sahip Orhan Eyüboğlunun ismini attılar. Başkaları Emin Paksütü veya Kemali Beyazıtı söylediler. Haftanın son günü ise Maliye bakanlığındaki bir toplantıdan çıkmakta olan Orhan Öztrakı merdivenlerde yakalıyan bir AKİS'çi sordu :

"— Beyfendi, sizin İçişleri bakanlığına asaleten getirileceğiniz söyleniyor, doğru mu?"

Sevimli ve genç Bakan gülümsiyerek cevap verdi :

"— Bir teklif yapılmadan, bana bu konuda bir şey söylenmeden cevap vermem doğru olmaz. Ben de ancak sizin kadar biliyorum."

AKİS'çi ısrar etti.

"— Pekâlâ, böyle bir teklif yapılırsa kabul eder misiniz?"

"— Bir politikacı, kendisine teklif yapılmadan yapılmış gibi cevap verirse, yakışık almaz."

AKİS'çi güldü :

"— Bu cevap gerçekten politik bir cevap oldu.."

"— Eee, senelerdir bu meslekteyim.."

Bundan sonra Öztrak, merdivenleri aceleyle indi ve makam otomobiline - Gümrük ve Tekel bakanlığına ait olanına - binerek, gene aynı aceleyle oradan uzaklaştı.

C.H.P.

Alttaki küp

(Kapaktaki Genel Sekreter)

Önümüzdeki haftanın sonunda, 20 ve 21 Ekim günleri bütün C. H. P. lilerin ve C. H.P. nin bugünkü sistem içindeki rolü dolayısıyla memleketin gözleri İstanbula, İstanbulun Spor ve Sergi Sarayına çevrilecektir. O iki günün birinde İsmet İnönü, Başbakan sıfatıyla değil de C. H. P. Genel Başkanı olarak parti bakımından son zamanların en önemli konuşmasını yapacaktır. 20 ve 21 Ekim günleri, Spor ve Sergi Sarayında C. H. P nin İstanbul İl Kongresi toplanacaktır. Genel Başkanlarının Halkçılara söyleyeceği sözler, bütün politika hayatımızda derin tesirler yaratacaktır.

İnönü ve C. H. P. li milletvekilleri Mecliste
Biraz da kongreleri şereflendirseler!

Şu sıralarda, C. H. P. Genel Merkezinin başkentteki Karanfil sokağının başındaki büyük, sarı binasının en üst katındaki bir odasında bir adam sabahları saat sekiz çalışma-

ya başlamakta ve işini pek nadiren akşamın dokuzundan evvel bitirmektedir. Bu, Kemal Satırdır. Dr. Satır, İsmail Rüştü Aksalın sıhhi sebeplerden dolayı istifasından bu yana eski ve büyük partinin Genel Sekreterlik makamını asil olarak doldurmaktadır.

C. H. P. nin yeni Genel Sekreteri vazifeye başlar başlamaz bir bocalama geçirdi. Evvela son derece yaygın bir teşkilâtın kendine has dertleri, sonra C. H. P. li politikacılara ariz olmuş bulunan umursamazlık, sorumlu Satırı ürküttü. Bunun için Satır hemen paçaları sıvadı, işe gezilerle başladı. Zira Genel Merkezin santralı hemen her gün, yurdun dört bir tarafındaki C.H.P. teşkilâtı tarafından aranıyor ve kongrelere hiç değilse bir, bir tek milletvekilinin gelmesi ricası ile karşılaşılıyordu. Buna rağmen, davetler cevapsız kalmakta devam etti. Bunun üzerine, C. H. P. nin büyük Kurultayı arefesinde, bu kurultaya kadar Genel Sekreter kalacak olan Kemal Satır davetlere bizzat icabet zorunluğunu hissetti,

Zaten derdin başı C. H. P. milletvekillerindeki bu umursamazlıktır. Bu bakımdan en dertli olan da suyun başındaki Ankara teşkilâtıdır. İl müteşebbis Kurulu bütün çabalamalarına rağmen henüz kongrelerini tamamlayabilmiş değildir. Umursamazlığın tipik misali, bundan bir süre önce cereyan etti. Ankara teşkilâtından bir üye C. H. P. Ankara Senatörü Osman Alişiroğlunu telefonla aradı ve bir kongrede bulunmasının lüzumlu olduğunu bildirdi. Alişiroğlu - aynı zamanda C. H. P. Meclisi üyesidir- bu davete icabet etmemekle kalmayıp bir de :

— Canım, ne faydası var?" deyiverdi.

Bu sözler Ankara teşkilâtının takkesini başından fırlattı. Ancak bu umursamazlığı gösteren bir tek Alişiroğlu değildir. Meselâ bir Halil Sezai Erkut bile C. H. P. Merkez yönetim Kuruluna seçilir seçilmez, teşkilâtıyla ipini kopardı. Ne kongrelerde göründü, ne de teşkilât meseleleriyle ilgilendi. Ankara teşkilâtıyla ilgilenen iki Bakan müstesna- Hıfzı Oğuz Bekata ve Bülent Ecevit- bir tek kul, kendi yağıyla kavrulan ve kongrelerinin tamamını Büyük Kurultaya yetiştirmek çabasında olan Ankara teşkilâtıyla ilgilenmedi. Hele İbrahim Emirzalioğlu kendine, son derece makûl bir de gerekçe buldu :

"— Ne yapayım kardeşim, evi Bırakamıyorum."

Ali Sohtorik
Görevini tamamlayan adam

Başkentte durum bu olursa, başkent dışı kongrelere alâka kendiliğinden ortaya çıkar.

Meseleler, meseleler

Kemal Satır işe başladığında teşkilât derdini bir kere de yeni Genel Sekretere daha tiz perdeden duyurdu. Bunlar bir kaç kısımda toplanmaktadır.

— Mahalli meseleler
— Şikâyetler

Teşkilâttan yükselen bu iki dert, Genel Merkez ile Teşkilât arasındaki buz dağlarını yaratmaktadır. Ganel Merkezi atalet içinde olmakla itham edenler, bilhassa bu iki nokta üzerinde durmaktadırlar.

Evvelâ hemen her bölgenin milletvekilleri, büyük bir lakaydi içinde bulunmaktadırlar. Meselâ Ankarada bulunan 370 bin gecekondu sakininin dâvası bir türlü Meclise intikal edememiş, nihayet İzmir milletvekilleri meseleye el atmışlardır.

Şikâyetler ise, bilhassa en alt kademede çalışan ve 10 yıllık muhalefet devrinde D. P. iktidarının derdini çekmiş, vefakâr C. H. P. lilerden yükselmektedir. Onların iddiası, iktidarda bulunan C.H.P. nin kendilerine sahip çıkmadığıdır. Ancak bu konu, iki tarafı keskin bir kılıç gibidir. Zira C.H.P. teşkilatının bir çok militanı on yıl boyunca bir gün gelip partilerinin iktidara geçmesini ve böylece kendilerinin de D. P. militanlarının kondukları nimetlere konmalarını beklemişlerdir. Halbuki İnönü, kurduğu hükümetin birinci prensibi olarak "Partizan idareye paydos!"u seçince bu grup hayal sukutuna uğramıştır. "C. H. P. nin midaha ziyade İnönü aleyhtarı hareketlerin çekirdeğini teşkil etmekte, "Partizan idareye paydos!" demeyeceğini vaad eden çarıklı politikacıların peşine takılmaktadır.

Ama, kendilerine sahip çıkılmadığı yolundaki bütün şikâyetler bu da» rece haksız değildir. Hatta, çoğu haklıdır. C.H. P. lilerin hemen her talebi hemen her C.H. P. Bakanı tarafından "Ooo, partizanlık yapamayız" diye reddedilmektedir. Halbuki öteki parti mensuplarının arzuları öteki parti Bakanlarınca çok daha "munis" karşılanmaktadır. O kadar ki işlerin öteki parti Bakanlarına yaptırtılmasını C. H. P. liler bile tercih eder hale gelmişlerdir. C.H. P. Bakanları teşkilâtla münasebetlerini düzenlemeye muvaffak olamamışlardır. İyi ve sağlam, mideci değil ideal sahibi C.H.P. lileri üzen, işlerinin yapılmamasından çok kendilerine ilgi gösterilmemesidir. Yoksa dünya kadar C. H. P. li, aksettirdiği meseleye alâka gösterilip te durum açıkca anlatılsa anlamayacak kimseler değildir.

Bir üçüncü dert, bundan bir süre önceye kadar azıtmış A.P.lilerin bilhassa köylerde ve küçük yerlerde sahipsiz C. H. P. lileri "Bu sefer biz bir ihtilal yapacağız, göstereceğiz sizlere. Bizim ihtilalimiz sizinkilere ben zemeyecektir. Liderlerimiz bunun hazır olduğunu söylediler" diye tehdit etmeleri, buna karşı onların bir şey söyleyememeleridir. Ama son durum o derti temelinden yok etmiştir! Şimdi bu çeşit tehditler sâdece alay konusudur.

Ankaranın havası

Satır, bu noktalara değer vermek kararındadır. Bu yüzden bütün kongrelere devam etmeği ve C.H.P. lilerin dertleriyle yakından ilgilenmeği prensip kabul etmiştir. Genel Merkez bundan böyle teşkilâtın içine, en alt kademesine kadar inecektir. Bunu Genel Sekreter Satır ve Merkez Yönetim Kurulu üyeleri yapacaklardır. Ayrıca Genel Merkez milletvekillerine mahalli kongrelerinde bulunmayı ve mahalli dertlerle ilgilenmeği biraz sertçe tavsiye etmiştir.

Satırın bulunduğu kongrelere hakim olan hava ve onun karşı partilerden gelen tecavüzlere mukabele tarzı gerçi Genel Sekreteri "müfritlik" ithamı altında bırakmıştır ama, C.H. P. teşkilâtının maneviyatı çok yükselmiştir. Üstelik tecavüzlerle mukabele mukayese edilirse, Satır az bile söylemektedir. Genel Sekreter çıkışlarından birini, Ankara il kong-

resinde yapacaktır. Bitirdiğimiz haftanın sonunda Ankara teşkilâtı Kadın ve Gençlik kolu kongrelerini tamamladı, ilçe kongrelerini bitirmeğe gayret sarfetti. Zira 29 Kasımda yapılması mukarrer Büyük Kurultaya Ankara bütün kongrelerini tamamlamış olarak gitmek kararındadır.

Ankara Teşkilâtının Genel Merkez ile arasındaki soğuk hava bir tarafa, ciddi bir başkanlık mücadelesi içinde olduğu söylenemez. Kasımda yapılacak olan il kongresi için rakipsiz Başkan adayı şimdiki Müteşebbis Heyet başkanı bulunan Nevzat Göçeridir. Halil Sezai Erkut bu defa bir mücadeleye girmek niyetinde değildir.

Fakat asıl mücadele Kurultayda olacağından şimdiden Parti Meclisi üyeliği için kulis başlamıştır. Gülekofiller, paçaları sıvamışlar ve C. H. P. Meclisinde fazla koltuk kapmak için çalışmağa başlamışlardır. Bu defa Genel Sekreter, C. H. P. Meclisi tarafından seçileceği için bilhassa Gülekçiler ve Erimciler ittifak halindedirler. Bu mücadele sâdece Ankaraya has değildir. İkili ekip her yerde bir gayret içindedir. Çok delegeye sahip İstanbulda da plânlar hazırlanmaktadır. İstanbul kongresinin bir atraksiyonu da bu olacaktır.

İstanbulun hazırlıkları

20-21 Ekim günleri Spor ve Sergi Sarayının her zaman sporsever seyircilere ayrılmış bulunan tribünlerini bu defa C. H. P. nin İstanbul İl Kongresini teşkil edecek olan 600 ü aşkın delege dolduracaktır. C. H. P. İstanbul teşkilâtının şimdiki idarecileri paçaları sıvamışlar ve Türkiyenin en büyük şehrindeki C. H. P. teşkilâtının dört başı mamur bir kongre yapması için faaliyete başlamışlardır. Tabii bu arada bermutad kulis çalışmaları da yapılmaktadır. Fakat bu çalışmalar henüz suyun yüzüne çıkmış değildir. Kulis faaliyetinin adamakıllı kızışması için gelecek haftayı beklemek lâzımdır. Zira şimdilik görünen, sâdece hiziplerin ayrılmış olduğudur.

C. H. P. nin kongre hazırlıklarını tedvire memur idarecileri bu yılki kongrenin geçen yıllardan daha "spekcaküler" olması için bir hayli kafa patlatmışlardır. Spor ve Sergi Sarayı Amerikada siyasi partilerin yaptıkları kongreler örnek alınarak tanzim edilmektedir. Tabiatıyla şimdiye kadar alışılmamış bir tanzim usulü üzerinde mutabık kalındığından, Spor ve Sergi Sarayının tefrişi de birçok yenilikleri ihtiva etmektedir. Üç tarafı "anfiteatr" biçiminde yerleştirilmiş seyirci tribünleri ile çevrilmiş geniş salonun, daima tribünsüz kısmına konulmakta olan hitabet kürsüsü, bu defa, tribünlerden birinin ikinci sırasına yerleştirilecektir. Kürsünün altında kalan zemine bitişik ilk sıra gazetecilere ayrılmıştır. Kürsünün iki yanı Atatürk ve İnönünün büyük boy portreleri 4le. süslenecek, ayrıca salonun muhtelif yerlerine dövizler asılacaktır. Beyaz bez zemin üzerine kapital kırmızı harflerle yazılan dövizlerin uzunluğu 10 metreyi bulmaktadır. Dövizlerden bir kısmında Atatürk ve İnönünün sözleri yer alacaktır. Ayrıca büyük bir döviz de plânlı kalkınmayı müşahhaslaştıran bir özellik taşımaktadır. Dövizlerin üzerinde şunlar yazılı olacaktır: "Plânsız kalkınma: Dolar 22 Türk Lirası- Plânlı kalkınma: Dolar 10 Türk Lirası". Dövizlerin üzerine yazılacak olan yazılar C. H. P. İl İdare Kurulunun ekip çalışması sonunda hazırlanmıştır. Ölçü, en iyi ifadelendirmedir. Bu hazırlıklarla C. H. P. İl İdare Kurulunun en genç üyelerinden Orhan Birgit meşgul olmaktadır. Birgit, hemen her gün Cağaloğlunda T.M.T. F. binasının karşısında bulunan tabelacı Nadir Güllülere uğramakta ve dövizlerin hazırlanmasına bizzat nezaret etmektedir.

Başkanlık mücadelesi

Spor ve sergi Sarayında hazırlıklar ilerlerken, C. H. P. İstanbul İl Başkanlığı adayları da belli olmaya başlamıştır. Şimdilik C. H. P. İl Başkanlığı için iki kuvvetli aday mevcuttur: Ekrem Özden ve Fehmi Atanç. Particilik tecrübesindeki ehliyetleri müsellem Özden ile Atançın karşısında bir üçüncü adayın tabir caizse "tutunabilmesi"ne ihtimal verilmemektedir. C.H.P. tüzüğüne göre İl Başkanları tek dereceli olarak seçildiğinden büyük mücadele kurnaz ve hareketli Ekrem Özden ile yumuşak tabiatlı ve ziyadesiyle ihtiyatlı Fehmi Atanç arasında cereyan edecektir. İki C. H. P. li bundan önce bir kere daha karşı karşıya gelmişlerdir. Ancak C. H. P. Genel Merkezi, 1957 - 1058 konjonktüründeki gergin siyasi havayı hesaplıyarak Özgen ile Atançın kongrede kozlarını paylaşmalarına müsaade etmemiş ve Rahmetli Günaltay, bizzat İnönünün ısrarı ile adaylığı kabul ederek ortaya çıkınca, ağırlığını hissettirmiştir. Ancak bu defa C. H. P. Genel Merkezi "müdahalecilik" politikasından vaz geçtiği için Özden ve Atanç rahatça karşı karşıya gelebileceklerdir.

Halen C H. P. İl Başkanlığı görevini yürütmekte olan Ali Sohtorike gelince, Sohtorik bu yıl başkanlık mücadelesine girmeyeceğini belirtmiştir. Nitekim Sohtorik, İstanbuldaki AKİS muhabirine "rahatsız olduğunu" ve "yorulduğunu" söyleyerek, adaylığını koymayacağını sarahatle

C. H. P. Genel Merkez binası
Işıkları ne zaman yanacak?

Bir C. H. P. kongresinde Satır konuşuyor
Yeni bir devir

ifade etmiştir. Günaltayın vefatından beri C. H. P. İl Başkanlığını "başka çaresi bulunmadığından" yapmakla olan Sohtorik aslında siyasi bakımdan yıpranmamış olmakla beraber gerçekten yorulmuştur. Sohtorik, böylece 12 yıldan beri içinde bulunduğu aktif siyasi hayattan çekilmek kararındadır. Bununla beraber sempatik Sohtorik, gerçekten samimiyetle bağlı olduğu C. H. P. nin hizmetinde olacağını da tekrarlamaktan çekinmemektedir.

Kulis çalışmaları henüz kızışmamış olmakla beraber, C. H. P. İstanbul teşkilatının hiziplere göre siyasi anatomisi belli olmuştur. Genel olarak merkez İlçeler Ekrem Özdeni, mülhak ilçeler de Fehmi Atançı tutmaktadırlar. Öte yandan, saman altından su yürütmekte son derece marifetli Gülekçiler de boş durmamaktadırlar. Sessiz sedasız yapılan ilçe kongrelerinde idare kurulları ile İl kongresine gidecek delegelikler için mücadele eden eski Genel Sekreterin "merbut"ları görünüşte Fatih, Zeytinburnu, Beşiktaş ve Şişli ilçelerini çantada keklik saymaktadırlar! Bunların "Gülek" meselesinde C. H. P. Genel Merkezinin basiretli idarecileri safında yer alan ak saçlı Ekrem Özdene sempati beslemedikleri muhakkaktır ve İl Kongresinde Özdenin karşısında daha "nötr" ve yumuşak kabul ettikleri Atanç safında yer almaları muhtemeldir. Katanga gibi bağımsızlığını ilan etmiş olan Fatih İlçesi, iki yıl önce yapılan kongrede Özden Fatih İlçe Başkanlığına adaylısını koyduğu için kendisine muğberdir. Bu sebeple de çok kuvvetli bir ihtimalle Atançı destekleyeceklerdir. İhtiyatlı Atanç henüz adaylığını açıklamamakta kendince fayda mülahaza etmektedir.

Öteki isimler, öteki şanslar

İl Başkanlığı için başka isimler de dolaşmaktadır. Cemal Yıldırım, politikada geçer bir tâbirle "şöyle bir havayı yoklamış"tır. Fakat itiraf etmek lazımdır ki, Parti Meclisi üyesi Cemal Yıldırım için C. H. P. İstanbul İl Başkanlığı kolay elde edilir bir makam değildir. Zira, gerek Ekrem Özden ve gerekse Fehmi Atanç C. H. P İstanbul İl Teşkilâtının yirmi yıla yakın bir zamandan beri bilfiil içinde bulunmuş iyi birer teşkilâtçıdırlar. Tabii Yıldırım ve bu arada adı geçen Harward Üniversitesi mezunu genç Ali Beden, iki kurt teşkilâtçının yanında eğer adaylıklarını koyarlarsa kazanmaları ancak bir sürprizle kabil olacaktır. İstanbullu C. H. P. li gençler de kefede bir ağırlık haline gelmeyi becerememişlerdir. Atanç ile Özden çekişmesinde ise kimin galip geleceği biraz da her iki tarafın hazırlayacakları İl İdare Kurulu listesine bağlıdır. C. H. P. Kurultayında yapılan son Tüzük tadilinden faydalanılarak, bu yıl C. H. P. İl İdare Kurulu 15 kişiden müteşekkil olacaktır. Tabii listeler de büyük pazarlıklarla hazırlanacaktır. Ne olursa olsun, yine de görünen gerçek, Ekrem Özdenin şansının ağır bastığıdır.

Gülekofiller ise, "biz şu kadar ilçeyi tutuyoruz" diyerek böbürlenmekte iseler de, kendilerinde mevhum bir kudret farzettikleri bilinmektedir. Aslında talihsiz sabık Genel Sekreterin adı, C H. P. İstanbul il teşkilatının muhtelif kademelerinde bulunan particilerden çoğunun, yüzünde geniş tebessümlere yol açmaktadır. Hatta, "Gülekofillik" biraz da istihza ile hatırlanmakta ve espri konusu olmaktadır. Nitekim eski bir Gülekofil C. H. P. li, AKİS muhabirine gülerek şu karışık cümleyi söyledi:

"— Biz artık Gülekofil değiliz. Biz Antigülekofil aleyhdarlarına muarız olanların yanındayız!"

Basın

Ava giden avlanır

Bu hafta Ankara, "Basılan Bakan" hikâyesini konuştu. Bu tara haberlerin ne "sükseli haber" olduğu bilindiğinden şaşılacak bir taraf yoktur. Şaşılacak taraf ne basan, ne basılan bir Bakanın mevcut oluşudur. Ama, emekçilerin hakkının müdafii bir yaman fikriyatçı gazete bunu ciddi ciddi yayınladı ve tabii ertesi gün mahkemeye düştü. Şimdi mahkûm olursa, her halde Türkiyede basın hürriyetinin kalmadığına ve solculara hayat hakkı tanınmadığına dair parlak yazılar okunacaktır.

Hâdise, sömürülen emekçilerin hakkını savunan gazetenin bir türlü maaşını, alamadığı için canı pek sıkkın bir muhabirinin bir haberi duymasıyla başladı. Haber, Koalisyon Bakanlarından birisinin bir kadınlı alemde basıldığına dairdi. Bakanın Sahir Kurutluoğlu olduğu belirtiliyor, olayın cereyan ettiği evin adresi de veriliyordu. Sâdece bir tereddütlü taraf vardı. Haberin kaynağı, bu tip işlerle uğraşmayı pek seven, üstelik hayalhanesinde böylesine maceralar yaratıp sonra kendi de inanan bir gazeteciydi!

Gazeteci, Rasim Tınazdır. Tınazın anlattığına göre evine Emel Aktuğ ismini kullanarak meçhul bir şahıs telefon etmiş ve "Adalet Bakanı Kurutluoğlu bir kadınla âlem yapıyor, basılacak" demişti. Tınaz, haberi alınca pek keyiflenmiş ve polis - adliye muhabirliği sırasında sıkı fıkı olduğu Ankara Emniyet Müdür Muavinlerinden Kemal Özsoyu - Özsoy hâdiseden 15 gün kadar evvel Bakanlık emrine alınmıştır- aramıştı. Tınaz Özsoyun Kurutluoğluyla arasının gergin olduğunu bildiğinden, böylelikle bir zamanlar kendisine yardım eden Emniyet Müdür Muavinine bir iyilik de yapmış olacağını düşünmüştür!

Özsoy haberi duyar duymaz soluğu T nazın evinde almıştır. Gazeteci ve Emniyet mensubu olayı beraberce ele almışlar tahkikata başlamışlardır. Tahkikatta her şeyin doğru olduğunu gövmemişler midir?

Meçhul "Beyfendi"

Görülen, Kemal Özsoyun ifade siyle şu olmuştur :

"— Tınazın evinde misafir olarak bulunan Nadire banımın bazı politikacılarla yakın ahpaplığı olduğu bilinmektedir. Bu meyanda Nadire hanım İçişleri bakanlığı Müsteşarıyla da ahpaplık peydah etmiştir. Eve gittiğim sırada telefon çaldı. Nadire hanım telefona cevap verdi. Karşısında Babaoğlu vardı. Babaoğlu, Yüksel adındaki hanımı arıyordu. Bakanın bayan Yükseli aradığını söylüyordu. Bunları duydum. Babaoğlu Emniyet Müdürünün de yanında olduğunu söyledi. Nadire hailim inanmadı. Emniyet Müdürünü telefona istedi. Konuştu. Bunun üzerine adı geçen genç kadının evinin yolunu tuttuk. Oraya vardığımızda 3 Şube Müdürünü ve Emniyet Müdürünü evi beklerken gördüm. Müsteşar da ev den çıktı. Bunu da gördüm. Devamlı Beyfendi lâfı geçiyordu. Ama Bakanı oralarda göremedim".

Taktik dediğin..

Genç muhabir, üstelik Yüksel hanımı da bildiğinden, bu sansasyonel ama kaynağı pek meşkûk haberi tahkik için alâkalının kendisine, koştu. Genç kadın hâdisenin aslı faslı bulunmadığını söyledi. Böyle bir şeyden haberi bile yoktu. Gazeteci bir şey çıkaramamış olduğundan üzgün gazetesine döndü ve haberi, tahkik ettiği gibi yazdı.

Haber, gazetenin taktikçi büyük idarecilerinin eline varınca bunlar "Ooo!" diye sevindiler. İşte bu burjuva hükümeti yere sermek, onun burjuva Bakanlarını istismar edilen zavallı emekçi kütlenin gezleri önünde çırılçıplak soymak için mükemmel bir fırsat çıkmıştı! Hemen, genç kadının gözleri önüne malûm resimlerdeki gibi ince bir kara bant çekildi, sonra da manşet patlatıldı : "Bir Bakan dün âlem yaparken yakalandı." Resim altında ise şöyle deniliyordu: "NE DEĞİŞTİ?- Eski devirde geçen olaylara şimdi yalnız yeni isimler karışıyor. Olayın kahramanı arkadaşlarımızla konuşuyor". Bu çok dramatik ibarenin altına ve muhabirin yazısının başına tantanayla şu giriş eklendi:

"Ankara siyasi çevreleri ve Meclis dün öğleden sonra büyük bir skandal olayının dedikodusuyla çalkanmıştır. Siyasi çevrelerde bir bomba etkisi yaratan habere göre, isminden sık sık bahsedilen bir Bakanla Müsteşarı, genç ve güzel bir kadınla alem yaparken görülmüşlerdir. İddiaya göre Bakanla, Müsteşarı birlikte yaptıkları alemi Emniyet Müdürü ile İkinci Şube Müdürü de gözetlemişler ve onların rahat kalabilmelerini temine çalışmışlardır. İddialar arasında adı geçen Bakana genç ye güzel kadım bir memuru kanalı ile müsteşarın bulduğu da vardır."

Yüksel Hanım
Dikensiz gül

Vay emekçinin başına gelen

Kabak, tabiatıyla gazetenin bir müddetten beri dertten kurtulamıyan Yazı İşleri Müdürü Ayhan Bilginin başına patladı. Gazetenin taktiklerinden bihaber, sâdece bir teknik adam olan genç gazeteci savcılığa giderken, sorguda ne cevap vereceğini ilgililere sordu ama, kendisine bu konuda bile yardımcı çıkmadi. Gazeteyi ilk elde, kendilerine pek şerefli "gözcülük" görevi yüklenenler dava ettiler.

Haber tamamiyle uydurmaydı Ama daha komiği aynı gün bütün gazetelere aynı kaynak tarafından aynı haberin duyurulmuş olmasıydı. Haberin yalan olduğu öylesine üstünden bakıyordu ki sansasyon meraklısı akşam gazeteleri bile, müvezzilere bağırtacak mükemmel bir manşet yakaladıkları halde buna iltifat etmediler. Ama bahis konusu gazete için maksat doğru haber vermek değil, şu alçak burjuvalara günlerini göstermekti.

Tongaya basan, bir o oldu.

TARİH

Naziler

Saat 12 (*)

Hitler iktidara "İktidarda, muhalefette olduğundan daha az tehlikeli olur" havası içinde getirildi. Almanyanın kudret sahipleri, yani Ordu, Baronlar, Genel Kurmay, alman milliyetçileri ve başları Hugenberg", Papen ve Cumhurbaşkanı hep sandılar ki Hitleri bir kukla gibi idare edecekler, ipleri elde tutacaklar, onu istedikleri gibi oynatacaklardır. Kuvvet ellerinde bulunmuyor muydu? Ancak bunu bilen sadece kendileri değildi. Hitler de durumun mükemmelen farkındaydı. O da kendi oyununu oynuyordu.

Führer ve arkadaşları, daha baştan, bir kere iktidarı ellerine geçirdiler mi, yani devletin imkânlarına sahip oldular mı diktatörlük yolunda süratle ve kolaylıkla ilerleyeceklerini hesapladılar. Hitler, kudreti konusunda hiç bir hayale kapılmadı. Almanyanın öteki kudret sahiplerini birer birer bertaraf etmedikçe esas gayesine varmış sayılmayacağını gördü ve ona göre bir yeni savaş plânı yaptı.

Hitlerin manevrası, Şansölye olarak yemin etmesinden sadece beş saat sonra başladı. Öğleyin 12'de yemin etmişti, 17'de kabinesini topladı. Hindenburg Hitleri parlementer bir kabinenin başkanı olarak Şansölyeliğe getirmişti. Halbuki Hitlerin kabinesinde Reichstag'ın sadece iki partisi temsil edilmekteydi: Nasyonal Sosyalistler ve Hugenberg'in Milliyetçileri Bunlar 583 kişilik Mecliste 247 sandalyeye sahip bulunuyorlardı. Bir Meclis ekseriyeti sağlamak için mutlaka Merkezin 70 sandalyesine ihtiyaç vardı. Hitler, kabine toplantısından önce bir tertip düşündü. Yâr-i vefakârı Goering'i Merkezin liderlerine gönderecekti. Goering onlarla öyle konuşacaktı ki bir neticeye varılamayacaktı. Goering kabine toplantısına gelecek, Merkezin bazı tavizler istediğini söyleyecek bunların kabulüne imkân olmadığını bildirecek, tek çarenin Meclisi feshedip yeni seçimlere gitmek olduğunu belirtecekti. Naziler, kendileri iktidardayken girişecekleri bir seçimde tam zafer kazanacaklarından şüphe dahi etmiyorlardı.

Bir seçim daha

Tertibin o kısmı başarıyla sahneye kondu. Ancak Hugenberg itiraz etti ve başka bir formül teklif etti. Ne Merkezin kabineye alınmasını istiyordu, ne de yeni seçimlere gidilmesini. Komünistlerin 100 sandalyesi yok muydu? Komünist Parti kanun dışı ilan edilirdi. O takdirde Nasyonal Sosyalistlerle Milliyetçilerin 247 milletvekili Hükümeti yaşatmaya yetecekti de artacaktı bile.. Hitler o kadarını göze alamadı. Bunun üzerine bizzat Başbakanın Merkezle görüşmesi kararlaştırıldı. Hitler Goering'e oynatmak istediği oyunu bizzat oynadı. Merkezle bir anlaşmaya varılmasına imkân bulunmadığını söyledi, kabinenin Meclisin feshi için Cumhurbaşkanına müracaat kararı vermesini istedi. Tereddütler olmadı değil. Ama Hitler Papen ile Hugenberg'i temin etti ki seçimlerin neticesi ne olursa olsun Hükümetin teşekkül tarzı değişmeyecektir. Bunun üzerine Hindenburg Meclisi feshetti ve yeni seçimlerin 5 Martta yapılması kararlaştırıldı.

Bütün naziler, başta kurnaz Goebels bayram ediyorlardı. Öyle bir seçim organize edeceklerdi ki ekseriyeti almamalarına imkân bulunmayacaktı. Topal Goebbels o aralar hatıra defterine şunları yasıyordu: "Bu sefer para sıkıntısı da çekmeyeceğiz!" Gerçekten de, iktidarı aldığından yirmi gün sonra Hitler, Goering'in Meclis Başkanlığı evinde Dr. Schacht ve bir düzine kadar alman sanayicisi ile -aralarında yeni nazi olmuş Krupp von Bohlen ile Bosch, I.G. Farben'in Schnitzler'i ve çelikci Voegler de bulunuyordu- temas etti. Onlara, işçileri yerlerine oturtacağı vaadinde bulundu, komünizme karşı nazizmin Almanyayı savunacağını bildirdi. Zengin sanayiciler de kesenin ağzını açmakta bir mahzur görmediler.

Çetin bir kampanya

Böylece seçim kampanyası açıldı. Hükümette sadece iki gerçek nazi vardı. Ancak bunlardan Frick Reich'ın İçişleri Bakanıydı, Goering ise Prusya İçişleri Bakanı olmuştu. Bu ikisi, devletin ellerindeki bütün kuvvetiyle nazi aleyhtarı nümayişleri dağıtmaya bilhassa komünistlere musallat olmaya başladılar. Korkunç bir nazi tedhiş hareketi bir anda Almanyayı kapladı. Propagandasına mani olunanlar sadece komünistlerden ibaret kalmadı. Onlarla birlikte Sosyal Demokratlar ve Brüning'in katolikleri de inanılmaz güçlüklerle karşı karşıya bırakıldılar. Bir yandan S.A.'lar her türlü cinayeti işliyorlar, diğer taraftan Frick'in ve Goeringin polisleri kendilerini savunuyorlardı. Şişman nazi lideri işleri daha emin hale getirmek için 50 bin kişilik bir yardımcı polis kuv-

(*) Bu serinin ilk yazıları "Memleket", "Adam", "Darbeci"; "Kitap", "Politikacı", "Steresmann", "İktidar Yokuşunda", "Hedefe Doğru" ve "İktidarda" başlıkları altında AKİS'in 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431 ve 432. sayılarında yayınlanmıştır.

Tanık Goering

Tanık değil, kasap

Tecrit kamplarından resimler
Bir rejimin yüz karası

veti kurdu. Bunların 40 bini S.A.'lar arasından derlendi. Devletin bütün vasıtaları bir komünist ayaklanmasının hazırlandığını bildiriyordu.

Aslına bakılırsa komünistler o tarihlerde Almanyada elleri boş oturmuş değillerdir. Demokratik düzeni Hitlerle elbirliği yaparak devirdikten sonra gözleri açılmış ve nazilerin iktidara oturduklarını görmüşlerdir. Onun üzerine harekete geçmişlerdir. Ancak, sarhoşun deliyi bastırdığı g tertipte, zulümde, merhametsizlikte ve bilhassa taktikte komünistleri fersah fersah geçmiştir. O yüzden Şubat sonlarına doğru komünist liderlerden bir kısmı Rusyaya kaçmış, bir diğer kısmı da yeraltı faaliyeti yapmaya başlamıştır. Şubatın 24'ünde Goering'ın polisi boşaltılmış Komünist merkezini bastı. Eline bir takım vesikalar geçirdi. Bunlar vasıtasıyla komünistlerin bir ayaklanma hazırlamış olduklarının tesbit edildiği resmen ilân edildi.

Komünistler sindirilmişti ama, Sosyal Demokratlarla Katolikler birer tehlike olmakta devam ediyorlardı. İşte, meşhur Reichstag Yangını bu sıraya tesadüf etti.

Esrarlı alevler

Şubatın 27. gecesi, Almanyanın en kudretli dört adamı iki ayrı yerde yemekteydiler. Papen bir hususi klüpte Cumhurbaşkanını ağırlıyordu. Hitler ise Goebbels'lere gitmişti. Goebbels'e göre dinleniyorlar, plak dinliyorlar, ailece hikâyeler anlatıyorlardı. Telefon çaldı ve bir nazi ileri geleni, Reichstag'ın yanmakta olduğunu söyledi. Aynı haberi Papen de aldı. Papen hemen Cumhurbaşkanını uğurladı, hadise yerine koştu. Hitlerle diğer naziler de oraya gelmişlerdi. Yangının sorumluluğu tabii derhal komünistlerin omuzlarına yüklendi ve seçim kampanyasının sonunda korkunç bir nazi tahakkümü Almanyayı kapladı. Bütün komünist şefleri ve bir çok sosyalist lider nezaret altına alındı, solcu yazarlar tevkif olundu, seçim kampanyasının dengesi altüst edildi. O günlerdedir ki Almanyada Gestapo -Geheime Staats Polizei- adı ve Dachau tecrit kampı duyulmaya başladı. Yahudiler yavaş yavaş firara koyuldular. Rejimin ana hatları gözlerin önünde çiziliyordu. Naziler dramatik ama esasında hilesi yüzünden akan bir duruşmayla suçu komünistlere yüklediler. Georing şahitlik etti ve hakimlere küstah bir edayla ders verdi. Bu arada devletin radyosundan sadece Hitlerin, Georing'in ve Gobbels'in sesleri duyuluyor, üç ahbap çavuşlar bütün alınanlara cennet vaad ediyorlardı. Bu vaad ve tedhişe Cecil B. de Mille'in filmlerini hatırlatan ihtişamda bir seçim kampanyası eklendi. Sokaklarda gamalı haçtan başka şey görülmüyor, sadece S.A.'ların ayak sesleri duyuluyordu. Hitler uçakla Dantzig koridorunu geçti, Koenigsberg'te bütün alman radyolarının yayınladığı kapanış konuşmasını yaptı. Naziler seçimden önceki gece bütün tepeleri, tıpkı gerçek bir Walhalla'ya çevirerek ateşlerle donattılar. Almanya 5 Mart seçimlerine bu hava içinde girdi.

Beklenmeyen netice

Buna rağmen, naziler ekseriyeti gene alamadılar. Oylarını beşbuçuk milyon arttırarak 17 milyona çıkardılar ama bu, iştirak edenlerin yüzde 44'üne tekabül ediyordu. Merkez Katolikler ve Sosyal Demokratlar yerlerini muhafaza ettiler. Komünistler bir milyon oy kaybettiler ama gene 5 milyona yakın seçmenin kendi taraflarında olduğunu ispat ettiler. Hu-

genberg ise oyların yüzde 8'ini alabildi. Hükümet nazilerin 288 sandalyesine Milliyetçilerin 52 sandalyesinin katılması suretiyle Meclis'te 16 kişilik bir ekseriyet sağladı. Bu, belki gündelik işleri yapmak için kafiydi ama Hitlerin aklındaki gayeye varmak için kafi değildi. Führer, Reichstag'tan tam yetki almanın yollarına baktı ve buldu.

Hitler ve Goebbels Reicstag'ın açılış töreni için gene inanılmaz bir mizansen hazırladılar. Eski bina yanmış olduğundan Meclis Potsdam'da, Büyük Frederikin tabutunun yanında, Kilisenin içinde toplandı. Bu, görülmemiş haşmette bir tören oldu. Açılış günü olarak da Bismarck'ın 1871'de İkinci Reich'ın Meclisini açış gününün yıldönümü seçildi. Mareşal von Hindenburg ve bütün feldmareşaller, generaller, amiraller büyük üniformalarıyla Kilisede ki yerlerini aldılar. Hindenburg bir demeçte bulunarak Hitlere görevini verdi. Hitler ihtiyar Mareşali heyecandan ağlatan ve onu göklere çıkaran bir nutuk söyledi. Goebbels törenin bütün tafsilatını radyoyla yayınlattı. Gözler böylece boyandıktan sonra Hitler Reichstag 'ı Berlindeki Operada topladı ve tam yetki istedi. Bu yetkileri ölçüyle kullanacaktı, Meclislerin ve Cumhurbaşkanının kudreti zayıflamayacaktı. Ama devlet tehlikedeydi. Komünistler azmışlardı. Memleketi başka türlü idare etmek imkânı kalmamıştı. Aman yarabbi, müstakbel diktatör neler söylemedi, ne taahhütlerde bulunmadı. Melek gibi davranacaktı. Hiç bir aşırılık yapmayacaktı. Reichstag şu yetkiyi vermeliydi

Buna rağmen Sosyal Demokratlar oyuna gelmediler. Liderleri Otto Wells unutulmaz bir nutuk söyledi. Fakat Meclis müstakbel diktatörün tesiri altına girmişti bile 441'e karşı 84 oyla Reichstag kendi yetkilerini Hitlere devretti. Nazi milletvekilleri sıraların üzerine fırladılar. Mecliste bir bayram havası estirdiler. Salonu doldurmuş bulunan S.A.'larla birlikte, az sonra "Duetschland ueber Alles" in yanında ikinci alman milli marşı payesine yükseltilen nazi marşını söylemeye başladılar.

O gün, parlemanter alman demokrasisinin gömülme günü oldu. Hitler fiilen Almanyanın diktatörü haline geldi. Almanyada kimsenin kılı kıpırdamadı.

Sıradan...

Hitler ve arkadaşları iktidarı kayıtsız şartsız ellerine geçirir geçirmez Almanyanın diğer bütün kuvvetlerini, çok zaman birini ötekine karşı kullanmak suretiyle yok etmek yolunu tuttular. Bu kuvvetler, Hitlerin iktidara geçmek için kullandığı, kandırdığı kuvvetlerdir.

Naziler işe komünistlerden başladılar. Demokratik düzeni yıkmak için Parlamentoda ve dışarda işbirliği yaptıkları komünistlerin büyük kısmını Reichstag yangınından sonra zaten temizlemişlerdi. Hitler, Meclisten tam yetkiyi alınca temizliğin geri kalan kısmım da aynı başarıyla halletti. Komünist Partiyi kanun dışı ilân etti.

Bundan sonra sıra, sol kanada geldi. 1933'ün 1 Mayıs bayramında Hitler parlak bir nutuk söyliyerek sosyal politikasını izah etti. Artık Almanyada yeni bir devlet vardı. Bu devlet herkesin mutluluğunu sağlayacak, herkese iş bulacaktı. Bütün vatandaşların hak ve hukukunun koruyucusu Führer ve hükümetiydi. Onun için, öyle iş anlaşmazlıklarına, greve, tadsızlıklara yer yoktu. Hitler bir hava alanında 100 bin işçiye hitaben yaptığı konuşmada rejimin prensibini de söyledi: "İşe değer ver ve işçiye saygı göster". Eh, bundan sonra sendikalara, sendikacılara lüzum mu kalıyordu? Parlak nutuktan bir gün sonra, tam 2 Mayısta, sabahleyin polis bütün hür sendikaların merkezlerini bastı, liderlerini tevkif etti, evraklarına el koydu. Bu arada Hitlerin işçi işlerinin başına getirdiği alkolik Dr. Ley vaadlerde bulunuyor, nazilerin insanın insan tarafından istismarına mani olacaklarının teminatını veriyordu. Körlükleriyle ve hareketsizlikleriyle

Almanyada Yahudilere karşı tedhiş

Vahşileşen medeniler

Mareşaller ve onbaşı
Kapalı rejime yolu açan bir ordunun akıbeti

Hitlerin iktidara gelişine göz yummuş olan kuvvetlerden işçiler böylece demokratik düzen içinde malik bulundukları bütün hakları Führerin eline teslim ettiler.

Sendikaların çanına ot tıkandıktan, yani sosyal solun hakkından gelindikten sonra nazilerin gözü siyasi sola çevrildi. Sosyal Demokratlar kudretlerini kaybetmiş de olsalar, Reichstag'ta inatçılıklarını bırakmış da bulunsalar gene mevcuttular. Bir kısım liderleri dışarıya kaçmışlardı ve oradan Hitler aleyhinde kampanya yürütüyorlardı. Kalan Sosyal Demokratlar Führerin suyunu bulandırmamak için ellerinden geleni yaptılar. Ama kurt kuzuyu yemek niyetindeydi Haziranın sonunda Hitler, "devlete karşı gayrıdostane niyetle dolu bulunduğundan dolayı" Sosyal Demokrat Partiyi de kapattı, Meclisteki milletvekillerinden bir çoğunu tevkif etti;

Sıra Merkezde ve sağda

Sola karsı bu hareketler, sağın tasvibiyle yapıldı. İşçilerin elinden bütün haklarının alınması bütün sanayicileri ve zenginleri memnun etti, sol partilerin tahribini Merkez ve Milliyetçiler rahat gönülle seyrettiler. Ama Hitler solda işini tamamlayınca sağa dönmekte gecikmedi. Temmuz ayında bütün partilere birden "kendini feshetme" hastalığı ariz oldu! Katolik Bavyera Halk Partisi kapılarını kapattığını 4 Temmuzda ilan etti. Onu, Merkez Partisi takip etti. Steresmann'ın eski partisi Halkçılar ve nihayet Demokratlar hep aynı yolu tuttular.

Hugenberg'in Milliyetçi Partisi, yani nazilerin koalisyon partneri biraz daha inatçı davrandı. Öyle ya, iktidarı beraber almamışlar mıydı ? Eğer Hugenberg'in desteği olmasaydı, Hitler gerekli ekseriyeti bulup Şansölye olabilecek miydi? Üstelik Milliyetçilerin Ordu, Junker'ler ve zengin sanayici çevrelerinde kuvvetli müttefikleri vardı. Hitler dinlemedi bile- Goering'in polisleri Haziranın 21'inde partinin merkezine el koydular, 29'unda Hugenberg ve arkadaşları kabineden istifa ettiler, 14 Temmuzda da geri kalanlar, öteki partilerin yolunu tutarak kendilerini feshettiler. Zaten o gün bir kararname çıktı ve Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi Almanyanın tek partisi ilan edildi.

Bu arada Hitler federal Almanyayı da ortadan kaldırmış, küçük devletlerin hepsini yok etmiş ve tarihte ilk defa bütün Almanyayı tek bir hükümet altında birleştirmişti. 31 Ocak 1934'te eyalet meclisleri de kapatıldı ve Führer her eyalette "Statthalter = Vali" sıfatını taşıyan bir temsilci tarafından temsil edilmeye başlandı.

Zenginlerin dertleri

Hitlere ellerinden gelen yardımı yapmış olan büyük sanayicilerle büyük maliyeciler önce memleketin demirden bir otorite altına girmesinden, karışıklıkların bastırılmasından, işçilerin yerlerine oturtulmasından ve herkese iş sağlayacak hareketlere girişilmesinden memnun oldular. Ancak kısa zamanda totaliter bir idare altında yaşamanın ne demek olduğunu anladılar. Hitler şahsi hürriyetlerin hepsini kaldırmakta gecikmedi. Zaten bu hürriyetler Weimar Anayasasıyla sağlanmıştı. Anayasa rafa kalkınca, hürriyetler de beraber gittiler. Adaletten cevaz almasına lüzum olmadan işleyen Gestapo teşkilâtı bir tedhiş âleti olarak işe koyuldu. 1934'te yürürlüğe konan yeni Ceza Kanunu ise yeni yeni suçlar getirdi. Bunlardan bir "İhanet Suçu" vardı ki her istenilene rahat rahat tatbik edilebilecek elastikiyetteydi. Nazilerin beğenmediği ne kadar kitap varsa, meydanlarda yakıldı.

Vatandaş olarak bu hale giren zenginler, nazi partisi ileri gelenlerinin tehditlerine ve şantajlarına da maruz kaldılar. S.A.'lar gözlerine kestirdikleri büyük dükkânlara giriyorlar, haraç istiyorlar veya partilerinde sosyalist kelimesi bulunduğundan dolayı kapattıkları sendikaları başka tarzda organize etmekten, bazı sektörleri devletleştirmekten bahsediyorlar, sanayicilerin yüreğini ağzına getiriyorlardı. Gerçi Hitler bir süre sonra o cereyanlara son verdi, ama bu arada alman toplumunun bü-

tün parçaları gibi sanayi ve maliye çevrelerini de nazi partisinin bir şubesi haline getirdi. Artık her şey Führerin görüşüne ve emrine bağlıydı. Führerin etrafında ise gözü uç bir sürü maceraca vardı.

Orduyla münasebet

Ordu, alman hayatındaki bütün bu gelişmeleri uzaktan takip etmekle yetindi ve bir müdahalede bulunmadı. Şurası bir gerçektir ki nazizmin devrilişine, kadar Ordu Avusturyalı Onbaşıya "Defol!" demek kudretini elinde tutmuştur. Ama gaflet ve delalet Almanyanın temel direği mesabesindeki bu kvvveti Führerin esiri haline getirmiştir. Hitler aşırılıktan aşırılığa öylesine geçti ki Harbin son yıllarında kendisine karşı girişilen suikast üzerine bütün Orduyu kapısında uşak durumuna soktu. Koca koca Mareşaller, Generaller, Amiraller nazi selamını mecburi selam tarzı olarak kabul zorunda bırakıldılar.

Fakat Hitler, başlangıçtan itibaren Orduya karşı çok kurnaz davrandı. Nazi partisinin iktidara geçmesi üzerine, bilhassa S.A.'ların kurucusu olan Ernest Roehm ve arkadaşlarının çevresinde o birlikleri Ordunun yerine geçirmek temayülü belirdi. Tabii bu tehlikeli temayül Orduda şiddetli tepki yaptı. Bir çok nazi ihtilalin henüz bitmemiş olduğunu söylüyordu. Propaganda Bakanı Goebbels daha sonra başka ihtilalciler tarafından tekrarlanan "İhtilal asla durmaz"' kerametini o sıralarda savurdu. Goebbels'e ve bilhassa Roehm'e göre ortalıkta hâlâ "geri kuvvetler", "mukavemet yuvaları" vardı. Bunların temizlenmesi şarttı.

Hitler onlara katılmadı. İktidarı ellerine geçirmişlerdi. Şimdi Almanyanın ihtiyacı sükûnet ve nizamdı. Onun için İkinci İhtilal yapılmayacaktı. Buna lüzum yoktu. İhtilal bir devamlı rejim olamazdı. İhtilalin inkılâp haline getirilmesi şarttı. O yolu açmak lâzımdı. Hitler bir yandan Ordu, diğer taraftan Krupp ve Thyssen gibi sanayicilerin emrine verdiği büyük iş alemiyle temas Kurdu. Bu, partisindeki ultraları deliye döndürdü. Lider kendilerine ihanet ediyordu. S.A.'lar ile Ordu arasındaki münasebetler bu suretle biraz daha geriledi. Hitler S.A.'ların şımarıklıklarına tahammül edemeyen Orduya taviz olarak sivil mahkemelerin askerleri muhakeme edememesi esasını koydu, Orduyu eski alman ordusunun kâğıt üzerindeki haklarına sahip hale getirdi. Ama çatışma bitmedi. Hitler nihayet 30 Haziran 1934'te eski arkadaşlarından kendisine karşı dönmüş ve bir S.A. ayaklanması düşünenleri kanlı bir şekilde temizledi. Goebbels Führerin yoluna dönmüştü. Ama Roehm ve bir çok kanlı katil, homoseksüel, şantajcı» profesyonel maceracı o kanlı temizlikte tasfiye edildi. En önemlisi, S-A.'ların başının koparılmasını Ordu kendisine verilmiş tavizlerin en kıymetlisi saydı ve Führerin emri altına daha sağlam şekilde girdi.

Hindenbursr'un ölümü ve son perde

Eski devrin tek sembolü kalmıştı: Mareşal von Hindenburg. İhtiyar Cumhurbaşkanı artık bir kenara tamamiyle itilmişti. Ama Ordu ve Junker'lerin kendisine karşı bir sempatisi yok değildi. Hindenburg 2 Ağustos 1934'te, sabah saat 9'da öldü. Yerine milletçe birinin seçilmesi lazımdı . Hitler böyle bir seçime lüzum görmedi. Üç saat sonra, tam öğle vakti yayınlanan bir tebliğle Cumhurbaşkanlığı ile Başbakanlığın birleştirilmesinin karar altına alındığı ilân edildi- Böylece Avusturyalı Onbaşı Alman Feldmareşalinin de yerine geçmiş oldu. Hitler Almanyanın protokol bakımından da 1 numaralı adamı olduktan sonra bütün Ordu mensuplarına sadakat yemini ettirdi. İşin şaşılacak tarafı Almanyaya değil, Anayasaya da değil, hatta rejime veya hükümete, devlete de değil, doğrudan doğruya Hitlerin şahsına bağlılık yemini olan bu yenlini bütün alman subayları ettiler: "Allahın huzurunda yemin ederim ki Alman Reich' nın ve halkının Führeri, Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanı Adolf Hitlere kayıtsız şartsız itaat edeceğim ve kahraman bir asker sıfatıyla her an bu yemin için hayatımı feda etmeye hazır olacağım."

Böylece son perde de inmiş oluyor ve tarihin en inanılmaz hadisesi gerçekleşmiş bulunuyordu: Koca Almanya artık bir tek adamın avucu içindeydi ve onun elinde korkunç bir aletten başka şey değildi.

(Gelecek yazı : "Netice - Hitlerin inanılmaz macerasından alınacak ibret dersleri")

Kitap yakan öğrenciler

Gözler kararınca

İ.D.T.

Minarenin kılıfı

Uzun boylu, koyu renk kostümü içinde son derece şık adam, AKİS sonra, birinin sorusunu dinledikten sonra, kısık bir sesle ve kelimelerin üzerine basarak :

"— Bir an için 3460 sayılı kanıtnun mükemmel olduğunu kabul etsek bile, tatbikatta o derece çığrından çıkarılmıştır ki, İktisadi Devlet Teşekküllerinin yeni bir kanunla reorganizasyonu şart olmuştur" dedi.

Olay, bitirdiğimiz haftanın ortalarında Devlet Planlama Teşkilâtında geçti. Uzun boylu şık adam, Teşkilâtın yeni Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu idi.

Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilerek, 1938 yılında 3460 sayılı kanunla kurulan İktisadi Devlet Teşekkülleri bugün gerçekten bir keşmekeş içindedir. O yıllarda İstanbul Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görevli bulunan Prof. Dr. Ernest E. Hirsh - Şimdi Berlin Üniversitesi Rektörüdür.- tarafından ileri bir görüşle hazırlanmış olmasına rağmen, bu kanun, 10 yıllık hesapsız, plânsız D. P. icraatının kurbanı olmaktan kurtulamamıştır. Telefon emirleriyle kurulan fabrikalar ve yapılan yersiz yatırımlar, teşekkülleri son derece ağır borçlar altına sokmuş, onları randıman veremez hale getirdiği gibi, kuruluş gayelerinden de uzaklaştırmıştır. Öyle ki, bu borçlar bazı teşekküllerde sermayeyi aşmış, hatta bir kaç katına baliğ olmuştur.

Islahat fermanı

İktisadi Devlet Teşekküllerini kalkınmanın enstrümanları olarak kabul eden Maliye Bakanlığı» 27 Mayısı takip eden günlerde, bu teşekkülleri yeniden düzenlemek üzere bir "iç konsolidasyon" hareketine girişti. Yapılan incelemelerde bilhassa teşekküllerin devamlı zarar etmesinin sebepleri üzerinde duruldu ve şu sonuca yarıldı :

1 — Plânsız yatırım ve israf,

2 — Ağır borçlar ve bu borçların korkunç bir yekûn tutan faizleri,

3 — Organizasyon bozukluğu ve hariçten gelen siyasi baskılar,

4 — İstihdam, fiyat ve maliye politikasındaki düzensizlikler..

Zararların sebepleri böylece tespit edildikten sonra bir Reorganizasyon Kanunu hazırlanmasına Karar verildi. Bu arada, 3460 sayılı kanunun aksaklıklarının giderilmesi amaciyle 13 Temmuz 1960 da çıkarılmış olan 23 sayılı kanunun da esaslı bir değişiklik getirmediği, İktisadi Devlet Teşekküllerine gerekli dinamizmi vermekten uzak kaldığı gözden uzak tutulmadı. Ancak, bu kanunun tamamen faydasız olduğu da iddia edilemez. Zira, seçimlerde kaybetmiş milletvekilleri için bir nevi teselli mükâfatı olan ve bol keseden dağıtılan İdare Meclisi üyeliği bu kanunla kaldırılarak, yerine» aynı fonksiyonu ifa etmek üzere Müdürler Kurulu üyeliği konulmuştur. 23 sayılı kanunun getirdiği bir diğer yenilik de tamamen İktisadi Devlet Teşekküllerinin murakabesiyle ilgili olup, Başbakanlık Umumî Murakabe Heyetini Yüksek Murakabe Heyeti adıyla teşrii organa bağlamış olmasıdır.

Fakat İktisadi Devlet Teşekküllerini, içine düşmüş olduğu bataktan böyle acele ve yuvarlak tedbirlerle kurtarmak mümkün değildi. Bu sebeple, 6 Aralık 1960 tarih ve 154 sayılı, "Hazinenin ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin bir kısım borçlarının tahkimi hakkındaki kanun"un 17. maddesi Hükümete, bu teşekküllerin reorganizasyonu ile ilgili ıslahatı yapabilmek imkânını tanıdı. 17. maddeye göre Hükümet, en kısa zamanda bu teşekküllerin hukuki, idari ve malî bünyelerini tetkik etmek üzere, yerli ve yabancı uzmanlardan müteşekkil bir heyet kuracak ve bu heyetin hazırlayacağı rapora istinaden gerekli kanun tasarısını Meclise getirecekti.

İşte İktisadi Kurul -diğer adı ile "Sekizler"- böylece teşekkül etti. İktisadi Kurul hemen çalışmalarına başlayarak İktisadi Devlet Teşekkülleri ile yakın ilgisi bulunan Yüksek Murakabe Heyetine ve Maliye Bakanlığı Hazine Dairesine birer tasarı hazırlamalarını bildirdi. Fakat iki müessese arasında bu konuda beliren görüş ayrılıkları, çalışmaları hayli köstekledi. Anlaşmazlığın veya görüş ayrılığının esasını, hazırlanan tasarıların felsefesi teşkil ediyordu. Yüksek Planlama Heyeti, bünyesinde bir çok eski İktisadi Devlet Teşekkülü mensubu bulundurması sebebiyle, belki de biraz hissi davranarak, 3460 sayılı kanunun mükemmel bir kanun olduğunu ileri sürüyor ve esas itibariyle geniş çapta değişikliklere taraftar görünmüyordu. Onlara göre bugünkü keşmekeşin sebebi, geçmişteki tatbikatın kötülüğüdür. Eğer teşekküller siyasetten uzak tutularak, tipik bir ticari müessesenin çalışma atmosferi yaratılırsa, iyi randıman alınmaması ve hele yeni bir kanun getirilmesi için hiç bir sebep yoktur.

Tasarılar ve umutlar

Muhlis Etenin Yüksek Murakabe Heyeti Başkanı olduğu devirlerde hazırlanan bu tasarıda belirtilen başlıca hususlar şunlardır :

1 — İktisadi Devlet Teşekküllerine bağlı bir müessesenin kendi kendini idare edebilecek müstakil bir hüviyet kazanması, yâni merkeziyetçilikten parçalanmaya bir geçişin hazırlanması -Yugoslavyanın son yıllardaki tutumu buna örnek gösterilmektedir.

2 — Ücretlerin ticari bir zihniyetle arttırılması ve ücret sisteminin değiştirilmesi,

3 — Bakanların' müdahalelerinin önlenmesi ve teşekküllerin muhtar hale getirilmesi,

4 — Teşekküllerin, mevzuat dahilinde, personelle ilgili olarak yapacakları işlemlerde -işe alma, işten çıkarma gibi- serbest olması.

Öte yandan Maliye Bakanlığı ise bu yuvarlak tedbirleri kafi görmeyerek İktisadi Devlet Teşekküllerinin mutlak bir değişikliğe muhtaç olduğunu ileri sürmüş ve kuruluşun baştan başa değiştirilmesini kapsayan bir tasarı hazırlamıştır.

Maliye Bakanlığını bu görüşe iten başlıca faktör, Bakanlığın, İktisadi Devlet Teşekkülleri ile olan yakın maddi ilgisidir. Bilindiği gibi, Hazine bu teşekküllere her yıl çeşitli fonlardan yardım yapmakta ve bu yardımlar hayli külfetli olmaktadır. Bu sebeple İktisadi Devlet Teşekküllerinin kendi kendilerini idare edebilecek ve hatta kar sağlıyabilecek duruma gelmeleri, en çok Maliyenin işine yarıyacaktır. Hazine Dairesi, Reorganizasyon - bu kelime bazı çevrelerde soğuk duş tesiri yapmaktadır- tasarısını hazırlarken, Amerikalıların bir ekonomi terimi olan "Fresh Start = Taze başlangıç" esasından hareket etti ve ilk olarak sayıları otuzu bulan bütün teşekküllerin borçlarıın üzerine aldı. Nevine göre 5, 25, 100 yıllık vadeleri olan bu borçların yekûnü 5 milyar 722 milyon liradır. Böylece Maliye, ağır bir faiz ve borç ödeme yükünden kurtulan teşekküllerin iyi bir organizasyon ile kâra geçebileceğine inanmaktadır.

Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Devlet Plânlama Teşkilâtı ve İktisadi Kurulca esas ittihaz edilen tasarı, İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonunda Yüksek Murakabe Heyetinin fikirlerinin aksine olarak merkeziyetçi bir tutum getirmekte, yatırımların kontrolünü ve en mühimi, teşekküllerin bizzat o işin içinde bulunanlar tarafından idare edilmesini sağlamakta ve bu amaçla 23 sayılı kanundaki Müdürler Kurulu fikrini desteklemektedir.

Ücret durumlarında ise Devlet Personel Dairesinin "Eşit işe, eşit ücret" prensibi kabul edilmiş ve mümkün olduğu kadar israftan kaçınan merkeziyetçi sisteme meyledilinmiştir.

Ana prensip olarak, İktisadi Devlet Teşekküllerini bağlı bulundukları bakanlıkların her türlü idari, mali ve siyasi baskılarından kurtarmak ve ancak faaliyet neticeleriyle ilgili hususları murakabe etmek amacını güden reorganizasyon tasarısı, bu hafta içinde Bakanlar Kuruluna sunulmuş olacaktır.

Yeni bir banka

İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu ile ilgili olarak bir diğer önemli yenilik de hemen tahakkuk etmek üzeredir. Bilindiği gibi teşekküllerin yatırımları şimdiye kadar çeşitli kaynaklardan karşılanmaktaydı. Bütün bu kaynakların birleştirilmesi ve daha derlitoplu bir finansman sistemi içinde mütalâa edilebilmesi için bir Devlet Yatırım Bankasının kurulması ile ilgili tasarı Bakanlar Kurulundan çıkmış ve Meclisteki ilgili komisyona sunulmuş bulunmaktadır. Önümüzdeki günlerde müzakerelerine başlanacak olan tasarının İktisadi Devlet Teşekküllerine, halen aynı işi görmeğe çalışan Amortisman ve Kredi Sandığının yanında, yeni bir dinamizm getireceğine muhakkak gözüyle bakılmaktadır.

KİTAPLAR

Haydari Kampı

(Themos Korraros'un romanı, çeviren Nevzat Hatko, Ataç Kitabevi Yayınları, İstanbul 1962, Ekim Basımevi, 187 sayfa 500 kuruş).

Son günlerin aktüel konusu, faşizm ve komünizmdir. O kadar ki, kazara birinin başına sokaktan geçerken bir kiremit düşse, bir takım çevreler suçu hemen birinin üstüne yıkıyorlar. Adamına göre suçlu ya komünist oluyor, ya da faşist Hiç kabahati kendisinde arayan yok. "Ben duvarın bu kadar dibinden geçmeseydim, bu rüzgârlı havada zaten köhnemiş damın üzerinden bir kiremidin uçabileceğini düşünseydim" diyen yok.

Sokaktaki adam dahi artık sık sık komünist ve faşist kelimelerini kullanıyor. Politikacılarımız eksik olmasınlar bu deyimleri manalarını kendileri de bilmeden, halka malettiler. Memleketimizde komünizm aleyhine pek çok şey yazılmıştır. Bu konuda yalan yanlış herkes birşeyler bildiğini ileri sürebilir. Bu, bir dereceye kadar da doğrudur. Ama komünizmin karşı ucu olan faşizm konusunda Türkiyede kimse doğru dürüst birşey bilmez. Dün, alman emperyalizminin, italyan emperyalizminin ana dayanağı olan faşizm, sâdece bazı aydınlarımızın dudaklarında fısıldanan bir kelime olmaktan öteye gitmezdi. Bugün de durum bundan pek farklı değil. Değil ama, sağda solda faşizm lâfı eskisine göre daha çokça ediliyor.

Themos Kornaros bir Yunanlı yazardır. Yunanistanın alman işgali altında olduğu yıllarda alman emperyalizminin yanıbaşında alman faşizmini de yakından görmek, bundan yeterince ders almak imkânını bulmuştur. Kitabına adını verdiği Haydari Kampı, onun bu dersler sırasında çile çektiği bir kamptır. Ataç Yayınevi, Themos Kornaros'un kitabını tam zamanında dilimize çevirtip yayınladı. Faşizmin ne mene şey olduğunu bilmeyenler varsa. _var ve bunlar çoğunluktadır-, bu kitabı okuyarak faşizmi öğrenebilirler. Haydari Kampı ilmi bir inceleme değil, bir romandır. Dolayısıyla, okunması kolay bir eserdir. Themos Kornaros, Haydari Kampında faşizmi aldatırken, malûmatfuruşluğa sapmıyor, dolayısıyla faşizmin bir siyasi doktrin olarak tarifini falan da yapmıyor. Sâdece bir olayı ve bu olayın kahramanların anlatıyor. Siz bunları okurken, biraz da şuur - altı bir sezişle, faşizmi öğreniyorsunuz.

Themos Kornaros romanını Napolyon Sukacidis adlı bir kahramana adamıştır. Napolyon aynı zamanda Haydari Kampı adlı kitabın da başkahramanıdır. Ama öyle, romancı muhayyilesinden doğmuş, alabildiğine şişirilmiş bir kahraman değil, Düpedüz gerçekçi, düpedüz yaşayıp ölmüş bir kahraman, Yedi yabancı dil biliyor, faşizm karsısında sol fikirlere sahip ve bunları sonuna kadar savunan bir adam. Teşkilâtçı, dayanıklı, etrafındakilere hemen kendisini sevdiren bir kişi. Etrafındakiler üzerinde öylesine geniş etki yaratıyor ki, etrafındakiler, Haydarı Kampı sakinleri, ondan aldıkları güçle ölümü ile kepaze edebiliyorlar. Napolyon Sukacidis romanın bir yerinde şöyle diyor: "İnsanın gerçek görevi ömrünü üstünkörü sürdürmek değildir. İnsanın gerçek görevi, öbür insanların yanıbaşında onların içinde onlara yararlı olacak, onları daha ileriye, daha aydınlığa götürmeye yarıyacak, iyilik ve dürüstlük yolunda onlara engel olmayacak bir nitelikte ömrünü yaşayabilmektir. Ama bir savaşçı, bir toplum savaşçısı, sâdece gerçek bir insan değildir. O, insanlığın ışığı, şavkı, açık seçik şuurudur, bir önderdir. Gerektiğinde amansız, hele düşmana karşı çok amansız bir önder. Toplum savaşçısı insanlık değerinin bir bekçisi, yeni değerlerin kazanılması için yapılan savaşlarda bir öncü, bir siper eridir. Herşey başkaları için! İşte ancak o zaman bir toplum savaşçısı dünya nimetlerinden başkaları ile birlikte hissesini, nasibini almak hakkını kazanır. Bizim sevincimiz, öbür savaşçıların da sevincidir. Yaşadığımız bu hayat bize en büyük sevinci vermiştir! Kendimizi, insan oğlunun iyiliği, ilerlemesi için yapılan savaşın ilk saflarında sağlam arzulu, her an canını bile vermeğe hazır birer savaşçı olarak görebilmenin büyük sevincini bağışlamıştır bize kendi hayatımız.

Yaşadığımız hayatın hakkını vermiş sayabiliriz kendimizi. Bu hayatın hiç bir eksik yanı kalmamıştır. Yarın celladın karşısına çıktığımızda, infaz müfrezesinin karşısına dizildiğimizde, insan oğluna şimdiye kadar nasip olmamış yeni bir sevinç ve haz duyacağız. Görevimizi kesin olarak yapmış olmanın sevincini, zev kini. Hiç bir kimseye içimizi dökmeye, hiç kimseden şefaat istemeye ihtiyacınız yoktur."

Evet, Themos Kornaros'un kahramanı Napolyon işte bu adamdır. Bu adam ve bunun gibi daha pek çok insan, alman işgali altındaki Yunanistanda Haydari ve Merlin adlı kamplara kapatılmışlardır. Bu kamplar işkence kamplarıdır. 1943 yılında, işgal altında tuttukları Yunanistanda beklemedikleri bir direnişle karşılaşan almanların faşist eğitim görmüş askerlerinin, ajanlarının yapamıyacağı şey yoktur. Akla ne gelirse yapılacaktır. Haydari Kampında yazarın anlattıkları işte bu işkencelerdir. Bu işkenceler öylesine korkunçtur ki, bırakın bu işkenceleri yazmayı bunları okumak dahi insanın içini titretmeğe yeter. Ama Napolyon Sukacidis gibi bir insan ve onun etrafında kenetlenenler, ölüm dahil, her şeye dayanabilen insanlardır. Alman faşizminin bütün şiddetine rağmen insan olarak, mutlu günlere inanmış insanlar olarak dayanırlar. Dayanamayan ölür. Dayanamayan intihar eder. Ama sonuç, her zaman olduğu gibi, her zaman olacağı gibi, faşizmin ölümü ile ortaya çıkar. İçlerinde satılmışlar, kiralanmışlar, içten vurucular, korkaklar, kalleşler, vatan hainleri vardır. Ama bunlar her yerde vardır ve bunlar her zaman cezalarını çekerler. Diğerlerinin çektiği ceza değildir. İnanmış insanlar inandıkları dâva yolunda başlarına gelen herşeyi, hatta ölümü bile mücazat değil, mükâfat olarak karşılarlar.

İşte Themos Kornaros romanında bunu anlatıyor. Kitabı, özetlemekte fayda yok. Okumak lâzım. Ham de mutlaka okumak lâzım. Okumadan ne dense faydasız. Okunduktan sonra ise bunun tesirinden kurtulmak kolay değil.

F E N

Feza

Gürültüye giden haber

Evvelki hafta perşembe günü, Türkiye'de gazete ve Radyolar yayınlarını Ankara sokaklarında geçen olayların etkisinde düzenleyip başlıklar atarlarken, dünyanın öteki yanında bir denizci -Walter Shirra- Cape Canaveral'deki atış rampasında sabahın ilk saatlerini bekliyordu. Bu denizci, Amerikanın fezaya göndereceği beşinci uzay pilotuydu, tasarlanan projeye göre 3 saat 11 dakika sürecek olan yeryüzü çevresindeki yolculuğu sırasında yörüngesinde 6 dönüş yapacaktı.

Aslında bu feza yolculuğu Ağustosun sonlarında yapılacaktı. Ama, Ağustos ortalarında Sovyetlerin başardığı ikili ve randevulu uçuş sırasında Eylüle bırakıldığı ilan edildi. Sonradan, bazı teknik sebeplerle Ekim başına geciktirilen bu denemede bilhassa usun süreler ağırlıksız kalmanın insan bünyesi üzerine ne gibi etkileri bulunduğu incelenecek, Shirra'nın üzerinden geçeceği birleşik Amerikanın güney - batı bölgesinin, Meksika ve bir kısım güney Amerika ülkelerinin gökten fotoğraflarının çekilmesine ve dağların deprem kuşaklarının -yerin yüzeyindeki çöküntü hatlarının-, volkanların görünüşlerinin böylece tesbitine çalışılacaktı.

39 yaşındaki Yarbay Shirra, 3 Eylül çarşamba sabahı mahalli saatle 7 yi 21 geçe Cape Canaveral'de Atlas roketinin burnuna tesbit edilmiş, SİGMA - 7 adlı feza kapsülünün içersinde, saniyeleri geriye doğru sayan, deneme kontrol şefinin sesini dinliyordu. Bu seferki feza kapsülü Shirra'dan önce yeryüzünün çevresinde yörüngeye giren Albay Glenn ve Yarbay Carpenter'in bindiklerinden hayli farklı ve büyüktü. Ağırlığı da diğerlerinin 1400 kiloluk ağırlığından farklı olarak 2. tona yaklaşıyordu. Üstelik fırlatıcı aracı teşkil eden Atlas roketi üzerinde de çalışılmış, bazı yenilikler ve gelişmeler sağlanmıştı.

Bütün bunlar gösteriyordu ki Shirra diğer Amerikalı astronotlardan daha uzun bir mesafe katedecek, daha uzun bir süre fezada kalacaktı. Gerçekten şimdiye kadar Albay Glenn 4 saat 56 dakika, Carpenter ise 4 saat 50 dakika fezada dolaştıkları halde Shirra tam 9 saat 11 dakika süren bir yolculuktan sonra Pasifik Okyanusundaki Midway adasının yakınında, önceden tesbit edilen yerin 4 kilometre yakınına indi. Önceki denemelerde edinilen tecrübeye göre astronotun kapsülden çıkarılmadan, kapsülle birlikte gemiye alınması kararlaştırılmıştı. Bu sebeple civarda bulunan "Kearsarge" uçak gemili yanına yaklaşıncaya kadar kapsülün içersinde sakin sakin bekleyen Şhirra, vinçle geminin güvertesine alınan kapsülden dışarı çıkar çıkmaz :

"— Kendimi fevkalâde iyi hissediyorum, ne mükemmel bir yolculuk oldu, nekadar güzel bir kuşla birlikte uçtuk bilseniz!.." demekten kendini alamadı.

Olayın önemi

Gerçekten Shirra'nın denemesi daha uzun sürmesine ve güç şartlar altında geçmesine rağmen diğer Amerikalı astronotlarınkilerden başarılı olmuştur. Bu denemenin güçlüğü aslında kapsülün diğer denemelere nisbetle çok daha alçaktaki bir yörüngeye yerleştirilmiş oluşandadır. Yarbay Shirra'nın dolaştığı yörünge şimdiye kadar içinde insan bulunan kapsüllerin atıldığı yörüngelerin yeryüzüne en yakın olanıdır. Nitekim daha önceki Amerikan ve Rus astronotları ortalama 210 kilometre yüksekliğindeki bir yörüngede döndükleri halde, Shirra ancak 160 kilometrelik bir yükseklikte dolaşmıştır. Bu sebeple üzerinden geçtiği şehirlerden, havanın ve vaktin müsaadesi nisbetinde, kapsülün çıplak gözle dahi görülüp takip edilmesi mümkün olmuştur. Gerçi bu yükseklikte yeryüzünü çevreleyen atmosferin dışına çıkılmış olunmaktadır, dolayısiyle dış yüzeyinin hava zerreleriyle sürtünmesinden ötürü kapsülün kızışıp yanması gibi bir tehlike mevcut değildir. Ancak yerçekiminin kapsül üzerindeki etkisinin, bu yükseklikte evvelki astronotlara mabetle iki kat fazla olduğu, bu çekimle dengede bulunan merkezkaç -santrfuj- kuvvetlerin ani değişimlerinin büyük ivme değişmelerine sebep olacağı düşünülmelidir. Bunun ise Shirra'nın bünyesine çok önemli etkileri bulunacağından, denemenin başarıyla sonuçlanması 39 yaşındaki denizci yarbay için iyi bir şans teşkil etmiştir.

Denemenin, bundan öncekilerle karşılaştırılınca, Amerikalı astronotlarınkilerden ileri durumuna rağmen, teknik imkânlar yönünden Sovyetlerin 11 - 14 Ağustos günleri arasında yaptıkları son denemelerle değil, hatta 6 Ağustos 1961 de German Titov tarafından başarılan ve tam 25 saat 18 dakika süren 17 buçuk dönüşlük feza yolculuğuyla bile mukayesesinin imkanı bulunmadığı meydana çıkar.

Astronot Shirra
Yeni ufuklara

Öyleyse Sovyetlerin üstünlüğü nedendir? Bu sorunun karşılığını verebilmek için fesada daha uzun süre kalabilmenin daha çok miktarda oksijene ve daha fazla enerji verebilecek akümülatörlere ihtiyaç gösterdiğini, dolayısiyle daha geniş ve ağır, feza kapsüllerinin imâline bağlı bulunduğunu düşünmek kâfidir. Böyle büyük ve ağır bir kapsülü yer çevresindeki belirli bir yörüngeye yerleştirebilmek ise ancak tepki günü bakımından üstün roketlere ihtiyaç göstermektedir. Hâlen Amerikalılar Merküri feza başlığıyla yaptıkları seri denemelerde Atlas adındaki kıtalararası güdümlü merminin yardımından faydalanmaktadırlar. Bunun tepki gücü 165 ten kadardır. İçinde iki insan olduğu halde iki haftalık feza yolculuklarına çıkabileceği tasarlanan GEMİNİ feza kapsüllerini fezaya fırlatabilmek için kullanılacak 195 ton tepki gücündeki Titan -II roketleri ise ancak 1964 başlarında hasır edilebilecektir.

Daha büyük kapsülleri fezaya fırlatacak ve ay çevresinde yörüngelere sokabilecek, hattâ ay yüzeyine ilk Amerikalıların inmesini imkan dahiline koyabilecek SATÜRN dev roketi ise 680 tonluk tepki gücüne sahip olacak, fakat en iyi şartların 1965 ten sonra servise girecektir. Bu durumda Amerikalıların ancak iki yıl sonra Sovyetlerin Ağustosta başardıkları denemeleri yapacak seviyeye gelecekleri söylenebilir.

Ev

Önemli bir iş

İyi bir ev kadını mısınız? Bu soruyu kendi kendinize cevaplandırmadan önce, evvela ideal bir ev kadını tahayyül ediniz. Eğer bu kadını, pırıl pırıl, evinde, solmuş bir sabahlık veya eski bir entari içinde yerlere eğilmiş, yerleri uğarken görüyorsanız, ilk puanı kaybettiniz demektir. Bugünün ev kadını itinalı, kısacık saçları, atik tetik teiniz küçük elbisesi, bir iğne veya kolye ile süslenmiş sveter ve eteği ile masalının başında oturmuş, işlerini yeni bir görüş, yeni imkânlar içinde organize etmiş kadındır. O artık, değeri bilinmeyen bedbaht bir "mutlu anne", bir siyanet meleği fedakarlık timsali bir "şikâyet kutusu" olmaktan kurtulmuş, kendisini yıpratmadan mutlu kalmayı ve evini mutlu kılmayı en ön plâna alan bir ofis direktörü olmuştur. İmkanlarını hesaplamış, bütçesini yapmış, kendisine bir çalışma ve ihtiyaç plânı hazırlamıştır. Bunun için yardımcılar kullanır. Yardımcılar, imkânları nispetinde, dışardan temizliğe, ütü veya çamaşır gibi ağır işlere gelen kimselerdir. Yardımcılar, evde hiç yorulmadan kendi bazı işlerini gören ve bir işbölümü prensibini peşinen kabullenen evin diğer fertleridir. Yardımcılar, aynı zamanda, irili ufaklı yeni âletler, yardımcı vasıtalardır. Ama, ev kadınının gerçek yar dımcısı yeni bir organizasyon fikri, yeni görüşle imkanları, ihtiyaçları, arzuları denkleştirip plânlama kabiliyetidir.

Sokrat ve roket devri

İlk hareket noktası, eski görüşleri yeni bir elektrik süpürgeslyle bir anda silip süpürmektir. Hiçbir saman, "annem böyle yapardı" demeyiniz. "Benim böyle kolayıma gidiyor", "oturarak iş yapılır mı?" gibi alışkanlıklardan da kendinizi muhakkak surette kurtarınız. Ev idaresinin küçültücü, monoton, ufak bir iş olduğunu hiçbir zaman düşünmeyip, idareciliğin zekâ, kabiliyet, çalışkanlık gibi vasıflar isteyen önemli bir iş olduğu gerçeğini kabul ediniz. Buluşlarınız, evinize getireceğiniz yenilikler, evinizi yakınlarınızın severek gelecekleri bir yuva, dostlarınız için bir uğrak haline sokmanız size her zaman yeni bir heyecan, ödevin başarılmasında yeni bir zevk verecektir. Erken kalkın, atik tetik giyinin, yapılacak işlerin ağırlığını düşünmeyip sonuçları düşünerek, istiyerek işe koşun, Alain, "işi yüklenmemeli, işi daima sevketmelidir" demiş. Tabii, Alain bu sözleri ev işleri için kullanmamıştır, ama bu, ev işleri için en mükemmel bir dövizdir. Sokrattan da istifade edebiliriz. "Kendi kendini bil" demiş Sokrat. Bir ev kadını gücünü, imkânlarını tanıyıp, bu yoldan arzu ve hareket plânını hesaplamalıdır. Descartes'in felsefesinden faydalanarak işleri kolaylaştırmak, rasyonel hale getirmek de mümkündür. Yeniliklerden kaçmayınız. Meselâ, tekerlekli küçük bir masanız var mı? Mutfak yemek odanıza ne kadar yakın olursa olsun, bu sizi bir çok fuzuli gidip gelmelerden kurtaracaktır. Masayı mutfağa getirir, üst rafına otomatik bir şekilde tabak, çanak, bardak, tuzluk gibi malzemeyi yerleştirir, alt rafa soğuk yenecek yemekleri, salata, ekmek, su, içki gibi şeyleri koyarsınız. Bu, hem daha az yorulmanızı sağlar, hem de koridorlardaki gidip gelmeleri, yemek saatindeki telaşı önler. Telâş, yorgunluğun en baş müsebbibidir. Tekerlekli masa, yemek yerken başucunuzda durur. Böylece, çok sempatik olmayan masa boşaltma işi de hafifletilmiş olur. Tekerlekli masama yok mu? Hiç olmazsa büyük bir tepsi kullanın. Mutfaktan yemek odasına tek tek malzeme taşıdığınızı, hiç olmazsa kendi kendinize, itiraf edebilirsiniz.

Pek çok kadın, evde fazla gidip gelerek yorulur. Çocuklar bu şekilde iş gören annelerine bakarak ve onların nasıl yoruldukları idrak ederek küçük yaştan işten soğurlar, "Param yok, yeni tip âletler alamıyorum" da demeyiniz. Eğer yardımcı âletleri ön plâna alırsanız, zamanla ne yapıp edip onları elde edebilirsiniz. Sonra, yardımcı âletlerin en pahalılarının yerini tutan ucuz, basit aletler de vardır. Elektriksiz işleyen yeni tip saplı halı süpürgeleri sizi toz yutmaktan, halı çırpmaktan ve belediye kanunlarını ihlâlden kurtaracaktır. Saplı süpürgeler, saplı yer silme malzemeleri, sizin temiz bir elbise içinde, korkusuzca, yere eğilmeden temizlik yapmanızı sağlıyabilir. Köpüklü yeni sabunlar eskilerinden daha ekonomiktir. Bunlarla bulaşık yıkamak bile zevk olmuştur. Evde soğan makineniz varsa, lütfen, "makineyi yıkaması güç oluyor" bahanesiyle soğanı eski usul doğramakta devam etmeyiniz. Gözünüze soğan kaçmasa da, o anda yüzünüz ağlar bir hal alacaktır. Ama birkaç yemeği birden pişirmek hem bulaşığı

Tek siyah elbise
Marifet yakada

azaltma, hem zaman kazanma bakımından gerçekten de çok faydalıdır.

"Eski kumaşlar daha iyidir" fikrini de pek benimsemeyin. Ütü istemeyen, çabuk yıkanan kumaşlara» naylona rağbet edin. Çamaşır ve çorap için, özellikle bunlar üzerinle durun. Çocuklarımı, eşiniz çoraplarını her gece muslukta ancak bu sayede yıkayabilirler. Onları hemen banyoya asacak bir yer düşünün. Yeniliği, kendinize yardımcı olarak görüp tetkin edin ve çağımızın kolaylıklarından muhakkak surette, akıllıca faydalanma yoluna gidin. Evinizde bir uzun sandalye var mı? İki - üç denemeden sonra oturarak iş yapmıya alışacaksınız. Bu sizin sağlığınız, güzelliğiniz, mutluluğunuz için elzemdir. Bunlar evin temizliği kadar önemli şeylerdir.

Henüz keşfedilmeyen âlet

Birşey var ki bunu, yeni aletlere yaptıramazsınız. Bu tertiptir. Evinizde bol bol dolaplarınız ve her şeyin de bir yeri bulunmalıdır. Eşinizin faturaları gözden geçirmesi gerekiyorsa, son elektrik makbuzunu büfenin gözünde arayıp tuvalet masasında bulmamalıdır. Makbuzların, herkesin çamaşırlarının, çanak çömleğin, âlet edevatın ayrıca bir yeri olmalı herkes her aradığını yerinde bulmalıdır ki bir evde işbölümü mümkün olsun. Bunu ev kadınından başka kimse yapamaz. Zaman kaybına, unutkanlıklara imkân vermemek için telefonun başında, mutfakta birer "hatırlatma" bloknotu bulundurmak şarttır. Eksikler, yapılacak işler bun-

İera yazılmalı, hiç bitmeyen bir çarşı - pazar işi önlenmelidir. Evin ihtiyaçları peşinen düşünülerek alınmalıdır. Evde daima yedek zarf -kağıt, lüzumlu ilâçlar bulundurulmalıdır.

Müzik, iş yaparken en büyük yardımcıdır. Eğer mutfak, radyonun bulunduğu odadan uzaksa, bir ev kadınına verilebilecek en zarif hediye, bir küçük radyodur. Böylece o, mutfakta çalışırken de sevdiği proğramları takip edebilir, "Yemekle beraber pişmek" bugünün inancına göre, artık lüzumsuzdur. Yemeğimizi pişirirken, sakın "düdüklüde lezzetsiz olur" demeyin.

Çocuk terbiyesine, fezada tur atan insanoğluna dair yazılmış, kitapları veya cemiyet hayatına ait konuşmaları izleyip bunlar üzerinde düşünebilirsiniz. Bugünün ev. kadını, her konuda kafasını işleten kadındır. Ev işlerinin kafaya ihtiyacı vardır.

Moda

Tek bir siyah elbise

Çay, kokteyl, gece gezmeleri mevsimi gelmiş bulunuyor. Buralara gidebilmek için pek çok elbiseye ihtiyaçınız olduğunu düşünürsünüz. Ama bugünün görüşü, yeni giyim anlayışı, kadınların bu meselesini bir hayli kolaylaştırmış durumdadır. Tek bir siyah elbise bu yıl, bütün bu saydığımız yerlere, üstelik misafirliğe, resmi toplantılara, hatta icabında büroya bile gidebilecektir. Düz siyah elbise 1.40 metre eninde yumuşak bir yünlüden yapılmış ve 1.75'den çıkmıştır. Vücut teşekkülatının müsaade ettiği kadar geniş bir yuvarlak, ön dekoltesi, kısacık takma kolları vardır. Elbise vücudu sıkmadan, vücuda yakın olarak düz hattan biçilmiştir. Bu düz yumuşak hatlı siyah elbisenin yakasını açık olarak tek sıra bir inci ile kullandığınız zaman bu, ağır bir gece, bir suare kıyafeti olacaktır. Kıyafeti tamamlayan, kenarsız bir tepe şapkadır. Aynı elbise, dekoltenin yarısını örten bir kadife geçme parça, dekolteyi tamamiyle örten ince bir beyaz jabo veya bir saten kuşakla nefis bir dans elbisesi olur. Kareli bir yakasız jabo, küçük kravatlı bir jabo veya yalnızca şık küçük bir eşarpla elbiseyi büroya, misafirliğe, her fırsatta giymek mümkündür-

Bana bütün gerçeklerinizi yazınız

Jale CANDAN

Hayatınızda aldığınız ilk mektubu bilmem hatırlar mısınız? Benim için bu, unutulmaz hikâyelerin en güzelidir. Çok küçüktüm, okuyup yazmasını daha bilmiyordum. Birgün kapı çalındı, koşarak açtım ve karşımda mahallenin emektar postacısını buldum. Elindeki zarfı gülerek uzattı:

"— Bugün de, sana mektup getirdim" dedi.

İnanamıyordum. O, zarfı tekrar kontrol etmek ister gibi, okuyabileceği bir mesafeye ayarladı, gözlüklerinin altından beni süzerek, hecelere heceleye, ismini tekrar etti. Sonra güldü, mektubu elime tutuşturdu. Kalbim küt küt atıyordu. Okumasını bilmiyordum. Ama babam birkaç gün evvel, uzunca bir seyahate çıkmadan önce, bana imzamı atmasını öğretmiş, "bana mektup yazarsın" demişti. Zarfın üstünde ismimi okuyabildim. Mektup benimdi, babamdandı. Onu hiç unutamam.

Yazı yazmaya başladıktan sonra okuyucularımdan aldığım ilk mektuplar da bana aynı tatlı heyecanı vermiştir. Bazısı yazdığım bir yazıyı över, bazısı bir fikrimi tenkit eder veya aktüel bir konuyu tartışırdı. Bazen şahsımda kadınlara kızanlar, kadınları itham edenler olurdu. Bir ara nedense "erkek" olduğumu düşündüler, ısrarla sordular- Sonra yobazların hışmına uğradım. Yobazlar, kadın faaliyetlerine kızıyor, AKİS'in karaçarşafa karşı açtığı mücadeleye tahammül edemiyorlardı. Kargacık burgacık yazılar bu konuda aldığım tehdit mektuplarının tek imzası idi. Fakat her ne olursa olsun, aldığım her mektubu cevaplandırmak istemişimdir.

İnsanlar, genel olarak, hep anlaştıkları, fikirlerini paylaştıkları kimselerle ahbaplık ederler. Halbuki aynı fikirde olmayan kimselerin birbirlerine söyliyecek şeyleri çok daha fazladır ve öyle zannediyorum ki demokrasi, en başta, insanların, paylaşmadıkları fikirleri de dinlemesini öğrenmelerine bağlıdır. Biz demokrasi tecrübemizin başarısını yalnızca Büyük Meclise bağlamayıp, sistemin kaidelerini toplumun bütün sosyal kurumlarına götürmek zorundayız. Onun için bu sütunlarda fikir çarpışmalarından da korkmıyalım.

20 Ekimde çıkacak olan AKİS'te sizin mektuplarınızı cevaplandıracağım. Bu, yıllardır içimde tuttuğum bir istektir. Özel dertlerinizi, üzüntü ve umutlarınızı, iç dünyanızı, okulunuzun, evinizin, çevrenizin, toplumun dertlerini bütün çıplaklığıyla, bütün gerçekleriyle bu sütunlara aksettirmekten ve beni, birbirinizi, beğenmediğiniz bir tutumu tenkitten çekinmeyiniz. Mektuplarınızı imzalı, imzasız veya rümuzla yazabilirsiniz. Size, isterseniz, özel olarak mektupla da cevap vereceğim. Çünkü ben, mektup almasını da, mektup yazmasını da severim. Bazı dertler bu sütunlara geçmese de, bunların sosyal konuları işleyen yazarlar tarafından bilinmesinde fayda vardır. Ancak bu takdirde, zamanın değişen şartlarının içine girer ve modası geçmiş, kuru, değerini kaybetmiş görüşlerden başka toplumlara hitabeden yabancı yazıların etkisinden, nihayet hepimizde bulunan bir "peşin hüküm", bir " tek taraflı görüş"ten kurtulma imkanını buluruz. Sizleri bu sütunlarda AKİS'in çalışma ekibine katılmaya çağırıyorum. Sonuç gerçekten faydalı olacaktır.

Şimdi elimde bir mektup var. Mektup Yandan bir okuyucumdan gelmekte ve bir yıl kadar önce, bu Doğu ilimizin merkezinde geçmiş olan bir olayı dile getirmektedir. Küçük bir genç kız vardır. Bu genç kız, ilkokulu bitirdikten sonra gene ilkokul mezunu bir küçük sanat sahibi gençle nişanlanmıştır. Kız, nişanlısını sevmektedir. Bu evliliğe her bakımdan büyük bir aşkla hazırlanmıştır. Evine divan örtüleri maca örtüleri işlemiş, masada yemek yiyip, sandalyede oturmaya ve karyolayı göstermelik gibi misafir odasına koymamaya karar vermiş, bunları nişanlısı ile önceden konuşmuştur. Ama nişan, nikâh günü, nikâh merasimine giderken bozulur. Çünkü genç kız nikaha mantosunu giymek istemiş erkek ise son dakikada çevrenin, ailenin etkisi altında kalarak, hiç olmazsa o gün için, nişanlısının çarşaf giyinmesini şart koşmuştur.

Küçük kızın derdi büyük, azmi daha da büyüktür. Okuyucum çaresiz derde çâre aramaktadır. Cevabımı gelecek hafta aynı sütunlarda, çeşitli başka mektupların yanında bulacaksınız, sevgili okuyucularım.

C E M İ Y E T

Adis Ababaya tayin edilen Hindistan Büyük Elçisinin eşi Bayan Gunga Atal, yakın ahbaplarını -sadece hanımları- öğle yemeğine davet etti. 25-30 kadar Ankaralı hanımın bulunduğu davette misafirlere "gümüşlü pilâv" ikram edildi. Pilâvın üstüne, süs olarak, kâğıt inceliğinde hakiki gümüşler konmuştu. Konfeti gibi. Hindistanda bazan gümüş yerine altın kullanıldığı da oluyormuş. O kadar ince şeylerdi ki, pilâvla beraber yeniyordu.

Ankarada istediği gibi ev bulmakta güçlük çeken Büyük Elçi:

"— Eğer münasip bir yer bulamazsam, yazıp başka yere naklimi isteyeceğim. Kolaylıkla Madrid filan gibi bir yere naklolurum" diyordu.

İstediği evi buldu ama, bir kaç ay sonra Adis Ababaya tâyini geldi.

Hususi davetlerde neşelenip ceketini çıkararak twist yapmağa meraklı Büyük Elçiden ayrılmak, buradaki dostlarını epey üzecek. Terine gelecek olan için Büyük Elçi :

"— O da benim gibi Oxford'da okudu, iki oğlu da orada okuyor" diyor.

Bayan Atal, iki hafta için Romaya gitti. Dönüşte Türkiyeden geçecek ve karı koca, Habeşistana gidecekler.

*

Ev bulmakta güçlük çeken sadece Hindistan Büyük Elçisi olmadı. Habeşistan Büyük Elçisi Tessema da uzun müddet hem uygun bir ev, hem de münasip bir sekreter aradı. Adis Ababa Büyük Elçimizin yakışıklı kızı Yasemin de -kendisi, British Petrolün güzel elemanlarından Aydınla evli olduğu için Ankarada oturmaktadır- kendisine bu hususta yardım etti. Nihayet, istediği gibi bir yer bulunmuş olmalı ki, B. Tessema Ekimin 8'inde Habeşistan Futbol Takımı şerefine bir kokteyl parti verdi. Sekreter olarak çalışmak için bir çok müracaat eden oldu. İçlerinde dört beş dil bilenler de bulunmasına rağmen, Büyük Elçi bir türlü karar verememektedir. Sekreterde aradığı vasıfları iyi bilmeyen dostları Büyük Elçi Tessemaya namzet yollamaktan vazgeçtiler. Acaba buldu mu?

*

İranın Ankara Basın Ataşesi değişti. Büyük Elçilik, yakında gelmesi beklenen Şahı karşılamak için harıl harıl hazırlanıyor. Başkentin hanımları uzun tuvalet diktirmekle meşguller. Faaliyet bilhassa İranlılar arasında.

*

Attaş şirketi Mersindeki petrol rafinerisinin açılması münasebetiyle İstanbul ve Ankaradan iki hususi uçak kaldırdı. Hava Yollarından tanesi 50 bin liraya kiralanan bu uçaklarla davetliler Mersine gidip geldiler. Şirketin, açılış şerefine sarfettiği para 200 bin liradır. Davetliler arasında, Bakanlardan Hasan Dinçer ve

Halida Ahtyamova karşılanıyor
Kof çıktı

Büyük Elçi Tessema
Arayan bulur!

Hıfzı Oğuz Bekata bulunuyordu. İki ay evvel biten rafinerinin elektrik ve buharla işleyen mutfağını kullanmalı mümkün olmada. Nasıl kullanılacağını bilen ahçıyı da bulamadılar. Dışardan mütehassıs ahçı getirtmek için yaptıkları teşebbüse, "Boluda çok ahçı var, olmaz" cevabını aldılar. Açılış davetindeki harikulade yemeklerin hepsi Beyruttan geldi!

*

Fransız Kültür Heyeti de İngiliz, Amerikan, Alman, İtalyan kültür heyetleri gibi, Ekim ayında çalışmalarına başladı. Çok rağbet gören beş kursa her yaştan, aşağı yukarı 1600 öğrenci devam etmektedir. Başlangıç Kursu, Orta ve İleri Derece Kursu, Fransız Medeniyetine Giriş Kursu, Ticari kurslar ve Tercüme kurslarına ilâveten bir de "Audio-Visuelle" kursları var. Fransada Besançon şehrine gidenler, bu metodla altı haftada yabancı dillerden istedikleri birini öğrenebiliyorlar. Ankarada ise, günde üç saat olmak üzere, 55 gün gitmek gerekmektedir.

Yabancı dil öğrenmek isteyenler bu metodun, tatbik edilmesine sevinirlerken, Fransız Kültür Heyetin-

Biret dinleyicileri selamlıyor
Haklı alkış

den, "Biz bu kursu, çok akıllı olmıyanlar için açtık" gibilerden bir esprinin sâdır olması üzerine, epey hayal kırıklığına uğranıldı.

Ama. üzülmeye sebep yok. Zira Fransızcayı öğrenmiye gelen 1600 öğrenciden bu kursa devam edenlerin sayısı 90-100'dür. Demek ki Ankarada "aklı az olan" o kadar fazla değil!.

*

Konser mevsiminin başlaması dolayısıyla Riyaseti Cumhur Flarmoni Orkestrası Müdürü Mükerrem Berk, Talat Paşa Bulvarındaki kon ser salonunda bir kokteyl verdi. Da vetliler büfede ağırlandıktan sonra "merhum" Edmon Jiro'nun -hristiyanlara "müteveffa" denir ama Berk bu tabiri kullandığına göre acaba adam ihtida mı etmişti?- hediye ettiği orgu dinlemek ümidiyle konser salonuna geçtiler. Fakat pek sevdiği Bach'dan bir org parçası dinlemek ümidiyle geç vakit kokteyle gelen Prof. Muammer Aksoy gibi herkes hayal kırıklığına uğradı. Sahneye çıkan Mükerrem Berk, davetlilere, yine Jiro' nun hediye ettiği teyplerden -herhal de bantlardan demek istedi- org mü ziği dinliyeceklerini söyledi. Ne ya zı ki, dinletilen parça, banda pek fena çekilmişti. Davette İmar İskan Bakanı Prof. F. K. Gökay, tanınmış hârika çocuklarımızdan İdil Biret, Çekoslovakyadaki uluslararası sera mik sergisine Türk seramiklerini götüren ve orada Anadolu seramikleri hakkında enteresan bir konuşma yapan, Güzel Sanatlar Akademisi Seramik hocası Prof. İsmail Hakkı Oygar da vardı. Prof. Oygar, eğer maddi ve manevi yardımı temin edebilirse, Ankarada bir seramik kursu açmak istiyor.

*

6 Ekim cumartesi günü öğleden evvel saat 11'de Amerikan Büyük Elçiliğinin kapısında toplanan hanımların adedi bin civarındaydı. 5 liraya bir bilet alarak içeriye girmek için bekliyorlardı. Büyük Elçiliğin bahçesinde, Ankara yakınındaki Aktaş köyü İlkokulunun masraflarını karşılamak için bir "kermes" tertip edilmişti. Amerikan Büyük Elçisinin eşinin başkanlık ettiği bu hayır işi çok güzel hazırlanmıştı. Başkentin ileri gelen bütün amerikalılarını, o gün saat 5'e kadar bahçede bu hayırlı iş için sandviç, sosis, dondurma satarken görmek kabildi. Tumpane şirketinin sahibi Mr.Tumpane, başında ahçı külahıyla pek hoştu. Yüksek kimya mühendisi Nevzat Çelikerin güzel eşi Refia Çeliker, bu kalabalıkta dahi kürk kravatlı yeşil tayyörü ile göze çarpıyordu. Bahçede kurulan çadırlarda rujdan kahveye, çamaşırdan çikolata ve lavantaya kadar pek çok şey, ucuz fiyatlara ve çok kısa zamanda satılıverdi. İsteyenler bahçede oturup, öğle yemeklerini Orhan Sezener Orkestrasını dinliyerek yediler. Galiba tek falso da, o orkestranın zaman zaman notlarından çıkandı.

*

Harika çocuklarımızdan İdil Biret in Devlet Konser Salonunda Cumhurbaşkanlığı Orkestrası eşliğinde verdiği konser son derece başarılı geçti. Başta Başkan Gürsel ve Başbakan İnönü ile eşleri, bütün Ankaranın musiki meraklıları ile kreması konserdeydi. Dikkati çeken Bakanlardan sadece Millî Eğitim Bakanının -galiba görevle- bulunmasıydı. Buna mukabil, topluma hayatına bu yıl giren genç kızları seyretmek çok zevkli oldu. İbçal hanımın güzel kızı alâkaların en büyüğünü çekti.

Mükerrem Berk, konserden sonra Cumhurbaşkanıyla Başbakanı alt kattaki fuayeye davet etti. Orada devlet adamlarımız yeni alman Orkestra şefiyle tanıştılar, iki eski harika çocuk İdil Biret ve Suna Kanla tatlı tatlı konuştular. Berk orada dört başı mamur bir idareci olduğu kadar mükemmel ev sahibi de olduğunu ispat etti. Çok nükteli, sevimli konuşmalar oldu. Gürsel ve İnönü bir saat kadar kaldılar. Herkes, geceden çok memnun ayrıldı.

Ama asıl memnunluğu, İdil Biretin çok ilerlemiş olduğunu görmekle yeni şefinin idaresinde Orkestranın mükemmel çaldığını müşahede etmek verdi.

Cuma gecesi de aynı yerde aynı Orkestrayla, biraz daha az kalabalık önünde Rus kemancısı Halida Ahtyamova bir konser verdi.

Konser Salonunda İnönü ve Gürsel bir arada
Bunlar "Sanatkâr" değil, "Sanat" sevdalıları

Ankara

Operanın açılışı

Geride bıraktığımız hafta perşembe akşamı, Devlet Operasının açılışına giden Ankaralılar, çoktanberi özledikleri üstün seviyeli, olağanüstü, birtakım özellikleri olan bir gala temsili görmenin zevkini tattılar. Devlet Tiyatrosu da, Opera bölümünde, mevsime parlak bir başarıyla girmiş olmanın huzuruna duydu.

Bu neticeyi bir değil, birçok sebepler hazırlamıştır. Herşeyden önce, Devlet Tiyatrosu, Opera bölümünde de, her bakımdan kusursuz, gözleri ve kulakları doyuran bir temsil ile mevsimi açmanın lüzumunu duymuş, bunu gerçekleştirmek için de, daha geçen mevsim sonundan ciddi çalışmalara girişmiştir. Yaz aylarında vakitler boşuna geçirilmemiş, yeni mevsim programı üzerinde titizlikle durulmuş, bu programın gerçekleştirilebilmesi için alınması gerekli tedbirler zamanında alınmış, Avrupadan getirtilmesinde fayda görülen sanat adamlarının, misafir sanatçıların ilkağızda çalışmalara katılmaları sağlanmıştır.

Operanın açılış gecesi için seçilen Verdi'nin "Il Trovatore"si yeni bir eser değildir. Ama, Devlet Operası sahnesine çıkalı sekiz yıl olmuştur. Bu sefer mevsimin ilk eseri olarak yeniden ele alınırken de, tamamiyle yeniden sahneye konulduğu, dekorlarından kostümlerine, mizan senine, rol dağıtımına kadar, her bakımdan, yenileştirildiği daha perde açılır açılmaz göze çarpmıştır.

Yeni "İl Trovatore"

Yeni "Il Trovatore"nin başlıca yeniliklerinden biri, İtalyadan misafir rejisör olarak davet edilen tecrübeli bir sanat adamının elinde, gerçekten yeni daha çekici, daha renkli, hatta daha aydınlık bir şekil kazanmış olmasıdır. İkinci Dünya Savaşından sonra İtalyada, daha başka memleketlerde, birçok operaları başarıyla sahneye koymuş ve bugün İtalyanın bu alanda en beğenilen opera rejisörlerinden biri olarak tanınmış olan Aldo Vassallo Mirabella, kostümlerini bizzat çizdiği yeni "Il Trovatore"ye, Ulrich Damrau'ın zarif dekorları içinde, her bakımdan modern bir kılık kıyafet kazandırmış, solistleri ve Koroyu, oyunun dramatik aksiyonuna çok uygun düşen, diri bir sahne düşeni içinde hareket ettirmesini bilmiş, vakanın oldukça karışık olan gelişimi kadar kasvetli havasını da, seyircinin yararına, aydınlığa çıkarmıştır. Bunda büyük Tiyatro sahnesinin bu mevsim başı biraz daha zenginleştiği farkedilen ışık tesislerinin, bu tesislerden en iyi şekilde faydalanmasını bilen Nuri Özakyolun ışık düzeninin de kendisine büyük ölçüde yardımı olmuştur.

İlk temsilin dikkati hemen çeken bir başka özelliği de, lirik sahnemizde ilk defa bir operanın yazıldığı ve bestelendiği dilde oynanması yolunda atılmış olan adimdir. "Il Trovatore"nin bellibaşlı partileri, Koro dahil, italyanca söylendi. Yalnız misafir sanatçılar, bariton ile tenor, partilerini kendi dillerinde, yani Rumen ve Sırp dilleriyle, bir de Rusya gezisine çıkmak üzere iken, son dakikada ilk temsile katılan sopranomuz Sevda Aydan, türkçe söylediler. Böylece ilk temsil gecesinin seyircileri bir İtalyan rejisörün sahneye koyduğu, bir Amerikalı şefin idare ettiği, bir Rumen baritonuyla bir Yugoslav tenorun katıldığı dört dilde söyleneni öyle iken en küçük bir aksaklığa uğramadan temsil ve icra edilen bir "Il Trovatore" seyrettiler.

Rumanyalı bariton

İl Trovatore"nin ilk gecesi Ankaralıları kendisine hayran eden Nicolae Herlea, Bükreş Operasının Devlet Artisti payesini kazanmış, en ünlü baritonudur. Henüz onbeş yıllık bir sahne hayatı olan bu genç şarkıcı sıcak, hacimli, renkli ve nüanslı sesi, sağlam tekniği, Kont di Luna'ya kazandırdığı kuvvetli kişilikle, daha sahneye girer girmez ve partisini söylemeğe başlar başlamaz dikkatleri kendi üzerine çekti, ikinci perdedeki o meşhur "Il Bolen" aryasında ise alkışlar, bravolar - ve.. Devlet Tiyatrosunda pek nadir görülen "'Bise!"ler- bütün salondan yük-

seldi, oyunu da, müziği de birkaç dakika için durdurdu. Nicolea Herlea, son perde kapanıncaya kadar, seyircinin bu samimi takdir gösterisine lâyık bir şarkıcı olduğunu isbat etti. Kazandığı haklı başarı ancak iki yıl önce, Ankaralıların aynı sahneden dinledikleri, ünlü Sovyet kemancısı Oistrak'ın kazandığı başarı ile kıyaslanabilir.

Temsilden sonra kendisiyle görüşen AKİS yazarına, misafir sanatçı duygularını şu şekilde belirtti:

"— İlk defa geldiğim başkentinizde çok anlayışlı, çok ilgili bir seyirci ile karşılaştığım için bahtiyarım. Güzel Operanızda, mükemmel sahnenizde oynamak benim için bir zevk oldu. Türk meslekdaşlarımdan gördüğüm misafirperverliği unutamıyacağım. Aralarında Bükreşe gelmiş olan Ayhan Baran gibi değerli dostlarım var. Orkestranız, Koronuz, beraber oynadığım Sevda Aydan, Belkis Aran gibi solistlerinizle övünebilirsiniz. Çok kısa bir zamanda, bir iki prova ile, dört dilde - ve iki yabancı sanatçıyla- icra edilen böyle çok güç bir opera temsilinin başarıya ulaşmasında rejisörle orkestra şefinin rolü büyük olmuştur. Bu münasebetle, bizi temsilden sonra kabuletmek nezaketini gösteren Başkan Gürselin güzel sözleriyle üzerimde büyük bir tesir bıraktığını söylemek isterim. Sayın Başkan, dört çeşitli millete mensup sanatçıların işbirliğiyle, dört dilde gerçekleştirilen bu temsilin tek bir milletin sanatçıları tarafından gerçekleştirilmiş bir temsil gibi seyredildiğini ifade buyurmakla, sanatın birleştirici rolünü veciz bir şekilde hatırlatmışlardır."

Yugoslav tenor

İlk temsilin dikkati geçen ikinci misafir sanatçısı da, Manrico rolünde zevkle dinlenmiş olan, Yugoslav tenor Aleksandar Marinkoviç oldu.

Belgrad Operasının baş tenoru olan ve birçok Batı memleketlerinde sık sık temsiller veren Marinkoviç, Belgratta Leylâ Gencerle "Madam Butterfly"- Belkis Aranla da "Bir Maskeli Balo" operalarını oynamış, eski bir Türk dostudur. Hırvat bestecisi Ivan Zais'in "Nikola Şubiçzirinski" operasında da Sokullu Mehmet Paşayı temsil ve icra etmiştir. Repertuarında 52 opera bulunan ve beş dilde söyleyebilen bu tecrübeli sanatçı, "Il Trovatore"deki temiz ve rahat icrası kusursuz tekniğiyle takdir edildi. Aleksander Marinkoviç de, temsilden sonra, AKİS yazarına intibalarını şu şekilde ifade etti:

"— İlk defa geldiğim memleketinizde geleneği olan, samimi bir sanat çevresi buldum. Genç seslerden teşekkül eden bir ansamblınız var. Reji ve dekorlar çok güzeldi. Bilhassa orkestra şefiniz çok iyi. Ayrı ayrı dillerde oynanan bir operayı idare etmek güçtür. Genç şefiniz De Rosa, bunda büyük başarı göstermiştir. Sahneniz, orkestranız mükemmeldir. Koronuz birinci sınıf bir korodur. Çok hassas bir seyirciniz var."

Bütün bunlar Opera bölümünün mevsime iyi bir tutumla girdiğini göstermektedir. Ankaralı müzikseverlerin bütün dileği de bu tutumun bütün mevsim boyunca devam et-